

Identifying and Analyzing the Roles of Public Libraries in the Community: A Systematic Review

Mohammad Reza Shekari¹ , Shahnaz Khademizadeh²

Abstract

Purpose: The role of public libraries has changed and expanded compared to the past. Since the beginning of the new century, we have seen fundamental changes in the roles and services of public libraries, especially with emphasis on their social roles. Therefore, considering the expansion of the range of services of these libraries and their impact on society, this research aims to identify and analyze the community roles of public libraries.

Method: This research is practical in terms of its purpose, and the nature of the data is a qualitative type, performed with the systematic review technique and the application of the four-stage model of Okoli and Shabram (2010). To select the articles correctly in the second stage of the mentioned model, the process of selecting the articles of Silva (2015) was used. The statistical population was the texts were published in the Persian language between 1381 and 1401, and in English between 2002 and 2022. After searching the databases and retrieving 1819 articles, the articles were cleaned and screened. Finally, 201 articles related to the social roles of public libraries were selected.

Findings: Studies related to the social roles of public libraries in the country, despite their importance, are nascent and have only been paid attention to in the last decade, so the lack of research in this field is evident. But this research abroad has met with more success among researchers, they have had a long history and much research has been carried out. The findings showed that public libraries have seven roles including 1. Promoting social justice, 2. Developing social capital, 3. Increasing social participation, 4. Promoting social resilience, 5. Community building, 6. Managing natural crises, and 7. Reducing deprivations and injuries. Social, they play in the community.

Conclusion: The primary condition for success in fulfilling these roles is a complete and comprehensive understanding of the position of public libraries in the local social network. To achieve this goal, public libraries need to be aware of their societal conditions above all. By organizing activities that lead to creating a space for meeting, developing personal relationships, and communicating with members and different strata of society, public libraries present their new community roles and strengthen the position of the library as a reliable institution worthy of trust at the community level. They help by performing the roles mentioned in this research, public libraries can contribute to social development and be a positive factor in the change and evolution of society. In this way, libraries and their facilities, activities, and programs must take steps in line with the social, cultural, political, and economic needs of the communities to become a part of the community in the real sense. Therefore, they should play their role in this field and overcome the difficulties, with comprehensive measures and proper awareness and knowledge enhancement of the audience, as well as the use of human and educational resources to improve the quality of the citizens' lives.

Keywords

Community Role, Public Library, Society, Systematic Review

Citation: Shekari, M.R. & Khademizadeh, Sh. (2023). Identifying and Analyzing the Roles of Public Libraries in the Community: A Systematic Review. *Librarianship and Information Organization Studies*, 34 (1):156-201. [Doi: 10.30484/NASTINFO.2023.3399.2207](https://doi.org/10.30484/NASTINFO.2023.3399.2207)

Article Type: Review Article
Article history: Received: 4 Dec. 2022; Accepted: 13 Mar. 2023

1. PhD, knowledge and Information science, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran (Corresponding author); shekari.scu@gmail.com
2. Associate Professor, Department of Information Science and Knowledge, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran; s.khademi@scu.ac.ir

DOI: 10.30484/NASTINFO.2023.3399.2207

Publisher: National Library and Archives of I.R. of Iran
© The Author(s).

شناسایی و تحلیل نقش‌های کتابخانه‌های عمومی در اجتماع یک مرور نظام‌مند

محمد رضا شکاری^۱ | شهناز خادمی‌زاده^۲

چکیده

هدف: نقش کتابخانه‌های عمومی در مقایسه با گذشته متفاوت تر و گسترده‌تر شده است. پس از آغاز قرن جدید، تغییراتی بنیادی در نقش‌ها و خدمات کتابخانه‌های عمومی - به خصوص با تأکید بر نقش‌های اجتماعی آن - صورت گرفته است. لذا با توجه به گسترش دامنه خدمات این کتابخانه‌ها و تأثیر بیش از پیش آن بر جامعه، پژوهش حاضر به شناسایی و تحلیل نقش‌های اجتماعی کتابخانه‌های عمومی پرداخته است.

روش: این پژوهش به لحاظ هدف از نوع کاربردی و از حیث ماهیت داده‌ها از نوع کیفی است که با تکنیک مرور نظام‌مند و کاربرد الگوی چهار مرحله‌ای اوکولی و شایرام (۲۰۱۰) انجام شده است. همچنین برای انتخاب صحیح مقالات در مرحله دوم الگوی مذکور، از فرایند انتخاب مقالات سیلوا (۲۰۱۵) استفاده شده است. جامعه آماری، متونی را شامل می‌شود که طی سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۴۰۱ به زبان فارسی و سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۲۲ به زبان انگلیسی منتشر شده‌اند. پس از جست‌وجو در پایگاه‌های اطلاعاتی و بازیابی ۱۸۱۹ مقاله، به پاکسازی و غربالگری مقالات پرداخته و در نهایت، ۲۰۱ مقاله مرتبط با نقش‌های اجتماعی کتابخانه‌های عمومی گزینش شده است.

یافته‌ها: با وجود اهمیت نقش‌های اجتماعی کتابخانه‌های عمومی، مطالعات مربوط به این حوزه در کشور اندک است، و تنها در دهه اخیر به این مسئله توجه شده است. علی‌رغم فقر پژوهشی در کشور ایران، پژوهش در این حوزه در کشورهای خارجی سابقه طولانی‌تری داشته و پژوهشگران تحقیقات متعددی انجام داده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد کتابخانه‌های عمومی هفت نقش شامل: ۱. ترویج عدالت اجتماعی، ۲. توسعه سرمایه اجتماعی، ۳. بالابردن مشارکت اجتماعی، ۴. ارتقای تاب‌آوری اجتماعی، ۵. اجتماع‌سازی، ۶. مدیریت بحران‌های طبیعی و ۷. کاهش محرومیت‌ها و آسیب‌های اجتماعی، در جامعه ایفا می‌کنند.

نتیجه‌گیری: شرط اساسی برای موفقیت در تحقق این نقش‌ها، درک کامل و جامع از موقعیت کتابخانه‌های عمومی در شبکه اجتماعات محلی است. برای تحقق این امر، لازم است کتابخانه‌های عمومی بیش از هر چیز، از مسائل جامعه آگاه باشند. کتابخانه‌های عمومی با سازماندهی فعالیت‌هایی که به ایجاد فضایی برای ملاقات، توسعه ارتباطات شخصی و ارتباط با اعضا و اقشار مختلف جامعه منجر می‌شوند، به ارائه نقش‌های اجتماعی جدید خود، و نیز تقویت جایگاه کتابخانه - به عنوان یک نهاد قابل اتکا و شایسته اعتماد- در سطح جامعه کمک می‌کنند. کتابخانه‌های عمومی می‌توانند با کمک به توسعه اجتماعی، عاملی مثبت برای تغییر و تحول جامعه باشند. لذا ضروری است در این مسیر، کتابخانه‌ها به موازات نیازهای اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جوامع گام بردارند تا به معنای واقعی، جزئی از اجتماع شوند. بر این اساس، برای ایفای نقش خود باید با اقدامات فراگیر، آگاهی‌رسانی مناسب و دانش‌افزایی مخاطب، و نیز استفاده از منابع انسانی و آموزشی کیفیت زندگی شهروندان را بهبود بخشند.

کلیدواژه‌ها

اجتماع، کتابخانه عمومی، مرور نظام‌مند، نقش اجتماعی

استاد: شکاری، محمد رضا و خادمی‌زاده، شهناز (۱۴۰۲). شناسایی و تحلیل نقش‌های کتابخانه‌های عمومی در اجتماع: یک مرور نظام‌مند. مطالعات کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۳۴(۱): ۲۰۱-۱۵۶.

Doi: 10.30484/NASTINFO.2023.3399.2207

۱. دکتری، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران (نویسنده مسئول)؛
shekari.scu@gmail.com

۲. دانشیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران؛
s.khademi@scu.ac.ir

نوع مقاله: مروری
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۱۳
پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۲۲

مقدمه

استانداردهای خدمات کتابخانه‌های عمومی-که در سال ۲۰۰۱ با هدف «ارائه خدمات جامع و کارآمد» تدوین شد- برای اولین بار در سال ۲۰۰۸ مورد ارزیابی قرار گرفت تا اطمینان حاصل شود که آیا کتابخانه‌های عمومی راهبردهای جدیدی را منعکس کرده و خدمات با کیفیتی برای نیازهای محلی تأمین نموده و همچنین خدمات مؤثر و درستی را بر اساس نیازهای اجتماع ارائه داده است یا خیر (Department for Culture, Media and Sport, 2008). در این شرایط، مدیران و کتابداران کتابخانه‌های عمومی، باید نقش‌هایی را که در جوامع ایفا می‌کنند، بازتعریف کنند و با توجه به آن‌ها رسالت‌ها و کارکردهای جدیدی نیز برای خود متصور گردند (Scott, 2011).

پیشینه پژوهش

مرور پژوهش‌های مختلف، نقش‌های مختلفی را برای کتابخانه‌های عمومی نمایان می‌سازد. داس (۱۹۹۹)^۱ معتقد است هر یک از نقش‌ها و کارکردهای کتابخانه‌های عمومی، فرصتی را فراهم می‌کنند تا این مکان‌ها به بخش جدایی‌ناپذیری از یک جامعه مردم‌سالار تبدیل شوند. در متون و مطالعات گوناگون، معمولاً پنج کارکرد آموزشی، اقتصادی، فرهنگی، اطلاع‌رسانی و اجتماعی به‌عنوان مهم‌ترین کارکردهای کتابخانه‌های عمومی بیان شده است. در این میان، کارکرد اجتماعی، به دلیل آن‌که با سرشت و روح کتابخانه‌های عمومی پیوند خورده همواره مورد توجه و اقبال خاصی بوده است. در تأیید این امر، لو، هی و لیو (۲۰۱۹)^۲ نیز اذعان داشته‌اند که کتابخانه‌های عمومی از ابتدای شکل‌گیری در بطن جامعه بوده‌اند؛ بنابراین، کارکردهای آن‌ها مربوط به جامعه استفاده‌کننده از آن‌هاست. لذا این کتابخانه‌ها به

1. Das
2. Lo, Hi & Liu

فضاهایی از جامعه تلقی می‌شوند که کارکردهای مهم اجتماعی را نیز بر عهده دارند. در بسیاری از بیانیه‌های مأموریت کتابخانه‌های عمومی نیز، مواردی مانند «ساخت جوامع قدرتمند» یا «کمک به رفاه جوامع»، از مهم‌ترین اهداف اجتماعی جدید آن‌ها بوده است (Varheim, 2011, 5).

کتابخانه عمومی در حکم فضای عمومی و مکان ملاقات، نقش مهمی بر عهده دارند؛ به ویژه در جوامعی که مکان‌های محدودی برای دیدار و اجتماع مردمی وجود دارد، برجسته‌تر می‌شوند. این مکان‌ها «اتاق نشیمن^۳ اجتماع» هم نامیده می‌شود. استفاده از کتابخانه برای پژوهش، آموزش و سرگرمی سبب برخورد مردم در حالتی غیررسمی می‌شود که این مواجهه، تجربه‌های مثبت اجتماعی را رقم می‌زند. در این زمینه، امکانات کتابخانه نیز باید برای تقویت فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی ناظر بر علایق آن اجتماع، ساخته و پرداخته شود (ایفلا، ۱۳۹۹، ص ۲۷).

در سال‌های اخیر، کتابداران علاوه بر نقش سنتی یعنی حفظ و نگهداری از مجموعه منابع، بر نقش دیگری، یعنی فراهم‌آوردن امکان دسترسی به اطلاعات نیز (Willingham, 2015) تأکید کردند. از این‌رو می‌توان اذعان داشت که نقش کتابخانه‌های عمومی نسبت به گذشته تغییر کرده و گسترده‌تر شده و دیگر به یک نقش خاص محدود نمی‌شود. به عقیده اسکات (۲۰۱۱) اگرچه فراهم‌آوردن دسترسی به اطلاعات، هنوز هم یکی از نقش‌های مهم کتابخانه عمومی است؛ اما پس از آغاز قرن جدید، تغییراتی بنیادی در نقش‌ها و خدمات کتابخانه‌های عمومی و به خصوص تأکید بر نقش‌های اجتماعی آن را شاهد بوده‌ایم.

در کل، در کشورهای پیشرو و توسعه‌یافته، افق نگاه سیاست‌گذاران و مدیران به تأمین نیازهای اجتماعی کاربران و جامعه شهروندی و برقراری پیوند میان کتابخانه و اجتماع تبدیل شده است. به موازات این، کتابخانه‌های عمومی خدماتی جدید برای خود از جمله: چندرسانه‌ای کردن کتابخانه‌ها، تعریف برنامه‌های متنوع برای کودکان و نوجوانان، پشتیبانی‌های آموزشی و مشاوره‌های کاریابی و اقتصادی تعریف و مطرح کرده‌اند که همگی توانسته است چهره‌ای خاص و ویژه به این نهادهای اجتماعی ببخشد (شامبون^۴، ۱۳۹۶، ص ۳۹).

1. building strong communities
2. contributing to the well-being of communities
3. drawing room
4. Chambon

در توضیح و تأیید تغییرات گسترده‌ای که به‌عنوان نقش‌های جدید کتابخانه‌های عمومی به‌وجود آمده، در داخل کشور مطالعات نسبتاً محدودی انجام شده است؛ هر چند برگزاری همایش «کارکردهای اجتماعی کتابخانه‌های عمومی» در سال ۱۳۹۹ و پس از آن، برگزاری همایش بین‌المللی پروژه ژان‌مونه با نام «نقش کتابخانه‌های

عمومی در توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشور ایران با تأکید بر تجارب کشورهای اروپایی» در سال ۱۴۰۰، همچنین انتشار کتاب «کارنامه ایرانی کتابخانه‌های عمومی» در همان سال؛ تا حدودی این فقر مطالعاتی را جبران نموده، اما همچنان خلأهای پژوهشی زیادی در این زمینه مشاهده می‌شود.

علاوه بر مجموعه مقالات مذکور، **پارسازاده و شقاقی (۱۳۸۸)** به ساخت واقعیت اجتماعی؛ **غفاری‌قدیر و شقاقی (۱۳۸۹)** به تحلیل کارکرد کتابخانه عمومی به عنوان نهادی ارتباطی-رسانه‌ای؛ و **فدائی، فیروزآبادی و رحمان (۱۳۹۱)** به موضوع کتابخانه عمومی و سرمایه اجتماعی پرداخته‌اند. از سوی دیگر، **ابراهیمی و علی‌پور نجمی (۱۳۹۲)** به اعتماد اجتماعی؛ **موحدیان و شعبانی (۱۳۹۶)** به منزلت اجتماعی کتابداران؛ و **بهمنی چوب‌بستی و سیدین (۱۳۹۷)** به مسئولیت اجتماعی کتابخانه‌ها؛ **علی‌جمشیدی (۱۳۹۵)** به ارتقای تعامل اجتماعی شهروندان؛ **پشوتنی‌زاده و سلیمیان (۱۳۹۷)** به موضوعاتی از جمله کتابخانه و محیط‌زیست؛ و **پروری (۱۳۹۷)** به افزایش روابط اجتماعی پرداختند. علاوه بر این، برخی دیگر از جمله **طالب‌الحق، اصغری، طالب‌الحق و بقال‌رضازاده (۱۳۹۷)** نیز توسعه فرهنگ اجتماعی را در بافت کتابخانه‌های عمومی مطالعه نموده‌اند. همچنین برخی بحران‌های طبیعی از جمله ریزگردها و نقش کتابخانه‌های عمومی در آن نیز توسط **خادمی‌زاده، فرج‌پهلوی و محمدی (۱۳۹۹)** بررسی شده است. از سوی دیگر، **خادمی‌زاده، شکاری، نواح، هاشمی و کوهی‌رستمی (۱۴۰۰)** در پژوهش خود به بازاریابی در کارکرد اجتماعی کتابخانه‌های عمومی بر اساس نظریه حوزه عمومی یورگن هابرماس پرداختند.

اما در خارج از کشور، مطالعات مربوط به نقش‌های اجتماعی کتابخانه‌های عمومی سابقه‌ای طولانی داشته و پژوهش‌های متعددی در این زمینه انجام شده است. برای نمونه، **سالیوان^۱ (۲۰۰۳، ص ۳۰۶)** بر نقش پشتیبانی و حمایت‌گری کتابخانه از جامعه اشاره می‌کند و می‌گوید: یک کتابخانه عمومی خوب، خود را در اطراف یک جامعه شکل می‌دهد، شکل خود را از جامعه گرفته و از آنجایی که جامعه به آن نیاز دارد، از جامعه و نیازهای آن پشتیبانی می‌کند. از این رو، کتابخانه‌ها نقش‌های مهمی را در اجتماع ایفا می‌کنند.

بوشمن^۲ (۲۰۰۳، صص ۱۲۰-۱۲۱) در اثر خود، کتابخانه‌های عمومی را به عنوان واسطه‌ای معرفی می‌کند که شهروندان را به بحث در مورد مسائل اجتماعی و سیاسی متصل می‌کند. در واقع، کتابخانه‌ها مکانی برای شکل‌گیری افکار غیردولتی، مردم را به خود فرا می‌خوانند تا از این طریق، فضای بحث و گفت‌وگوی شهروندی توسعه یابد.

1. Public Sphere
2. Jurgen Habermas
3. Sullivan
4. Buschman

در مطالعه‌ای دیگر، **بوشمن** (۲۰۰۵) بیان می‌کند کتابخانه‌های عمومی به خوبی می‌توانند شرایط بحث و گفت‌وگو را که از ارکان اصلی حوزه عمومی مدنظر **هابرماس**^۱ (۱۹۸۹) است، فراهم کنند و با برقراری ارتباطات آزادانه و ایده‌آل، میزبان گفتمان دموکراسی و توسعه فرهنگی باشند و در نهایت، خیر و نفع عمومی را برای جامعه خود به ارمغان آورند.

برخی دیگر از پژوهشگران از جمله **آبو، آدونسون و وارهم**^۲ (۲۰۱۰) در مطالعه خود بر نقش کتابخانه‌ها به عنوان مکان‌های ملاقات اشاره می‌کنند و معتقداند، کتابخانه‌ها به عنوان یک میدان^۳، مکانی برای ملاقات افراد مختلف و فضایی آزاد و فراملیتی برای برگزاری جلسات و فعالیت‌های مشترک با دوستان و همکاران هستند. نتایج نشان می‌دهد کتابخانه به مثابه مکان ملاقات - با توجه به تفاوت‌های اجتماعی و اقتصادی جامعه - نقشی اساسی در برابر کردن فرصت‌های شهروندی دارند و به ارائه خدمات متعدد، در زمینه‌های گوناگون به جوامع چندفرهنگی کمک می‌کنند.

همچنین، موريسون^۴ (۲۰۱۰) در پژوهش خود، کتابخانه‌های عمومی را مراکزی در نظر می‌گیرد که در آن‌ها، ارزش‌ها و منافع شهروندان، از طریق ترویج رفاه و صلح و ارتباطات و مراودات علمی و اجتماعی، به حقوق دولتی تبدیل می‌شود و می‌توانند شرایط ایجاد یک حوزه عمومی جهانی^۵ را فراهم سازند.

زورینسکی، اوسبورن، آنتونی-نی و مک‌کنی^۶ (۲۰۱۳) نیز در پژوهشی دیگر بیان کردند در عصر جدید، کتابخانه‌های عمومی همچنان در خدمت آرمان دسترسی آزاد به عقاید و اندیشه‌ها و اطلاعات و آزادی فکری است. پژوهش آنان نشان داد کتابخانه‌های عمومی فضاهای اجتماعی مشترکی هستند که با برقراری ارتباط بین مردم در توسعه اجتماع نیز نقش حیاتی دارند و این امر منجر به حمایت و همکاری متقابل می‌شود. همچنین کتابخانه‌های عمومی با ارائه برنامه‌های آموزشی و تفریحی، دسترسی به رایانه و اینترنت و سایر فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی نیز به پیشرفت جوامع کمک می‌کنند.

در پژوهشی دیگر، **ویدرشیم و کویزومی**^۷ (۲۰۱۶) دریافتند که کتابخانه‌های عمومی در ایجاد دغدغه مشترک^۸ از طریق تعامل بین شهروندان و آموزش‌های مدنی در جامعه، نقش پررنگی دارند؛ به این معنا که با میزبانی از اجتماعات مختلف، نقش ارزنده‌ای در گفتمان‌سازی و هدایت فرهنگی جامعه بر عهده دارند.

گلتن^۹ (۲۰۱۹) در تحقیق خود، به بررسی این موضوع پرداخت که کتابخانه‌های عمومی نوژ به مثابه محل ملاقات و عرصه‌هایی برای مناظره و بحث‌های عمومی،

1. Habermas
2. Aabo, Audunson & Varheim
3. Square
4. Morrison
5. global public sphere
6. Zurinski, Osborne, Anthoine-Ney & McKenney
7. Widdersheim & Koizumi
8. common concern
9. Golten

به مشروعیت‌بخشی به کتابخانه‌ها به عنوان یک فضا و مکان کمک می‌کند؛ همین امر به ارتقای جایگاه اجتماعی آن‌ها یاری می‌رساند. در پایان، وی بر اهمیت چنین فضاها برای غیررسمی برای یک جامعه مدنی کارآمد، ترویج دموکراسی و مشارکت اجتماعی تأکید می‌کند و کتابخانه‌های عمومی را بهترین جا برای مکان‌های سوم^۱ (Oldenburg, 1989) معرفی می‌کند.

مرور و تحلیل متون نشان می‌دهد کتابخانه‌های عمومی صرفاً مکانی برای امانت کتاب و تأمین مکان برای مطالعه نیست، بلکه این‌ها نقشی کوچک، در میان انبوه نقش‌هایی است که امروزه می‌توانند در اجتماع بر عهده بگیرند. از پیش‌نیازهای توسعه و پیشرفت هر کشور، ترقی و تعالی فکری مردمان آن جامعه است. یکی از روش‌های پیشرفت اندیشه شهروندان، تحکیم جایگاه کتابخانه‌های عمومی در جامعه است. در واقع با گسترده شدن خدمات کتابخانه‌های عمومی و درگیر شدن این مکان‌ها در بافت اجتماع و با برنامه‌ریزی و یاری و مشارکت شهروندان - با توجه به نیازها و خواست‌های آنان - این امر میسر می‌شود.

کتابخانه‌ها و کتابداران باید این واقعیت را بپذیرند که برتری کتابخانه‌ها نسبت به دیگر کتابخانه‌ها باید تسهیل در مشارکت و ایجاد تعامل با کاربر و نیاز او، و در یک کلام اجتماعی شدن کتابخانه عمومی باشد (McKenzie, 2010). با مرور متون مختلف طی ۲۰ سال اخیر، مشخص شد پژوهشی که به صورت جامع، به تمامی نقش‌های اجتماعی کتابخانه‌های عمومی پرداخته باشد، انجام نشده، بلکه هر پژوهش به طور جداگانه، نقش‌های واحدی را در بافت مورد نظر بررسی کرده است. از این رو، مسأله پژوهش حاضر این است که در جامعه امروزی، با توجه به گسترش دامنه خدمات کتابخانه‌های عمومی و تأثیر بیش از پیش آن بر جامعه، کتابخانه‌های عمومی چگونه و از طریق ایفای کدام نقش‌ها، قادر خواهند بود به توسعه و تقویت جایگاه اجتماعی‌شان پردازند و در ادامه، ضمن تحکیم جایگاه خود در جامعه، با اثرگذاری بر نظرها، خواست‌ها، عقاید، فرهنگ‌ها، نیازها و دغدغه‌های مردمان جامعه محلی‌اش، به مرکزی اجتماعی و جزئی اثربخش از اجتماع بدل شوند.

هدف و پرسش پژوهش

هدف پژوهش حاضر، بررسی انواع نقش‌های اجتماعی متصور برای کتابخانه‌های عمومی از طریق مرور نظام‌مند متون است. این مطالعه در صدد پاسخگویی به این پرسش است که کتابخانه‌های عمومی در اجتماع چه نقش‌هایی را بر عهده دارند؟

1. Third Places

روش پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف از نوع کاربردی و از حیث ماهیت داده‌ها از نوع کیفی است که با تکنیک مرور نظام‌مند، و کاربرد الگوی چهار مرحله‌ای اوکولی و شابرام^۱ (۲۰۱۰) انجام شده است. جامعه آماری شامل تمامی متونی است که طی سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۴۰۱ به زبان فارسی و پژوهش‌هایی که طی سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۲۲ به زبان انگلیسی منتشر شده‌اند. مراحل مختلف این روش و گام‌های طی شده در انجام آن، شامل موارد زیر بود:

۱. برنامه‌ریزی (تعیین هدف از انجام مرور نظام‌مند): پژوهش حاضر با کاربست روش مرور نظام‌مند، در صدد پاسخگویی به این پرسش است که کتابخانه‌های عمومی چه نقش‌هایی در اجتماع ایفا می‌کنند؟
۲. انتخاب (شناسایی مقاله‌ها از پایگاه‌های اطلاعات معتبر، مطالعه عنوان، چکیده، مقدمه و نتیجه‌گیری، ارزیابی مقاله‌ها، انتخاب مقاله‌های مرتبط): در این مرحله، پایگاه‌های مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (SID)^۲، پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج)^۳، بانک اطلاعات نشریات کشور (مگ‌ایران)^۴، مرجع دانش (سیویلیکا)^۵، پایگاه مجلات تخصصی نور (نورمگز)^۶، پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC)^۷ و پورتال جامع علوم انسانی^۸، برای مقالات فارسی؛ و پایگاه‌های امرالد^۹، ساینس‌دایرکت^{۱۰}، الزویر^{۱۱}، گوگل اسکالر^{۱۲}، اسکوپوس^{۱۳} و وب‌آوساینس^{۱۴}؛ برای مقالات انگلیسی انتخاب شدند.

پس از تعیین پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی و خارجی و انتخاب کلیدواژه‌ها از ترکیب کلیدواژه‌ها با عملگرهای بولی (در پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی از عملگرهای «و» و «*»؛ و در پایگاه‌های اطلاعاتی خارجی، از عملگرهای «و»^{۱۵}، «یا»^{۱۶} و «*» استفاده شد. با بهره‌گیری از کلیدواژه‌های «کتابخانه عمومی»، «نقش کتابخانه عمومی»، «نقش اجتماعی کتابخانه عمومی»، «کارکرد کتابخانه عمومی» و «کارکرد اجتماعی کتابخانه عمومی» برای پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی و کلیدواژه‌های «Public library»، «Function of public library»، «Social role of public library»، «Role of public library» و «Social function of public library» برای پایگاه‌های اطلاعاتی خارجی، مقاله‌های مدنظر جست‌وجو شد که نتیجه آن، بازایی ۱۸۱۹ مقاله (۹۷ مقاله فارسی و ۱۷۲۲ مقاله انگلیسی) بود. سپس به پاکسازی و غربالگری مقالات بازایی شده با استفاده از عنوان و چکیده و نیز حذف مقالات تکراری بازایی شده اقدام شد؛ که در این مرحله تعداد ۹۲۲ مقاله نامرتب و تکراری تشخیص داده شد. در

1. Okoli & Schabram
2. www.sid.ir
3. ganj.irandoc.ac.ir
4. www.magiran.com
5. www.civilica.com
6. www.noormags.ir
7. www.isc.ac
8. www.ensani.ir
9. www.emerald.com
10. www.sciencedirect.com
11. www.elsevier.com
12. scholar.google.com
13. www.scopus.com
14. www.webofscience.com
15. AND
16. OR

ادامه، با غربالگری مجدد از طریق مرور مقدمه و نتیجه‌گیری مقالات غربال شده در مرحله قبل از ۸۹۷ مقاله باقی‌مانده، ۶۴۵ مقاله نامرتب دیگر شناسایی شد. در مرحله بعد، ۵۱ مقاله دیگر نیز پس از بررسی و مقایسه با اهداف پژوهش کنار گذاشته و در نهایت تعداد ۲۰۱ مقاله (۳۹ مقاله فارسی و ۱۶۲ مقاله انگلیسی) به عنوان مقالات نهایی و مرتبط با نقش‌های اجتماعی کتابخانه‌های عمومی گزینش شد.

۳. استخراج (استخراج اطلاعات مورد نظر): در سومین مرحله، اطلاعات مورد نظر از مقالات منتخب استخراج و در نتیجه، هفت نقش برای کتابخانه‌های عمومی در اجتماع شناسایی شد.

۴. اجرا (تحلیل یافته‌ها): مقالات بازبایی شده و منتخب، تجزیه و تحلیل شد. همچنین به منظور بررسی دقیق‌تر و انتخاب صحیح مقالات در مرحله دوم الگوی مذکور و با توجه به نقش به‌سزایی که مرحله «انتخاب» در تعیین مقالات داشت، از فرایند انتخاب مقالات در پژوهش **ماريسا سيلوا**^۱ (۲۰۱۵) استفاده شد. این فرایند نیز مشتمل بر ۴ مرحله به شرح زیر است:

۱. شناسایی و استخراج مقالات از پایگاه‌های علمی و حذف رکوردهای تکراری؛
۲. غربالگری (مطالعه عنوان و چکیده، و انتخاب مقاله‌های مرتبط و حذف متون غیرمرتبط)؛

۳. غربالگری مجدد (مطالعه مقدمه و نتیجه‌گیری مقاله‌های غربال شده در مرحله قبل و انتخاب مقاله‌های مرتبط و حذف مقاله‌های نامربوط)؛

۴. ارزیابی نهایی مقاله‌های مستخرج از مرحله پیشین، با مطالعه آن‌ها و در نظر گرفتن اهداف پژوهش و در انتها، انتخاب نهایی مقاله‌ها.

لازم به ذکر است برای غربالگری نتایج، از دیدگاه‌های دو تن از اعضای هیأت علمی گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی و دو تن از دانشجویان دکتری رشته مذکور - که در حوزه کتابخانه‌های عمومی مطالعاتی داشتند - بهره گرفته شد و در نهایت برای غربالگری، ۴ معیار به شرح ذیل در نظر گرفته شد:

الف. زبان انتشار سند: در پایگاه‌های اطلاعاتی خارجی، فقط مقالاتی که به زبان انگلیسی بودند، مورد استفاده قرار گرفت. برای پایگاه‌های فارسی، نیز این پایگاه‌ها مشخصاً در بردارنده‌ی مقالات فارسی بودند و از همان‌ها استفاده شد.

ب. نوع سند: در جستجوها، تمامی اسنادی که در قالب مقاله اصیل پژوهشی، مقاله مروری، مقاله کنفرانس و کتاب بود، معیار انتخاب قرار گرفتند. برای مثال، برخی از متون فصلی از کتاب یا مقالات روزنامه‌ای بودند که آن‌ها از فرایند بررسی خارج شدند.

1. Marisa Silva

پ. حوزه موضوعی: بر اساس این معیار، متونی که حوزه موضوعی آن‌ها مرتبط با نقش‌های اجتماعی کتابخانه‌های عمومی بود، انتخاب و از آن‌ها استفاده شد.
ت. در دسترس بودن: به این معنی که امکان دسترسی به متن کامل متون فراهم باشد تا به صورت همه‌جانبه بررسی‌های لازم صورت پذیرد.
بنابراین متونی که واجد ۴ شرط پیش‌گفته (زبان انتشار، نوع سند، حوزه موضوعی و دسترس‌پذیری) بود، مورد تأیید قرار می‌گرفت و در صورت عدم برخورداری از آن معیارها، حذف می‌شد.

یافته‌ها

مطالعه دقیق و عمیق منابع بازیابی‌شده از اجرای الگوی چهارمرحله‌ای مرور نظام‌مند اوکولی و شابران (۲۰۱۰) نشان داد به طور کلی کتابخانه‌های عمومی، هفت نقش را در اجتماع ایفا می‌کنند که در ادامه به تشریح و توضیح هر یک از آن‌ها پرداخته شده است.

کتابخانه‌های عمومی و ترویج عدالت اجتماعی

منظور از عدالت اجتماعی آن است که هر شهروند از فرصت‌هایی برابر برای بهره حداکثری از زندگی و استفاده کامل از استعداد‌های خود داشته باشد (Curran, 2002). در این بین، کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان قلب جامعه و مکان‌هایی برای یادگیری مادام‌العمر (Vincent, 2012)؛ و به عنوان یک برابرکننده مردم‌سالار هستند که دسترسی به آن‌ها برای همه آزاد و امکان‌دست‌یابی و استفاده از اطلاعات نهفته در منابع آن‌ها برای همه فراهم است (Scott, 2011). علاوه بر این، کتابخانه‌های عمومی همواره اصولی از جمله آزادی اطلاعات، دسترسی همگانی، تأمین نیازهای محلی و توجه به فرهنگ بومی را به عنوان مأموریت‌های اصلی خود در نظر داشته‌اند (ایفلا، ۱۳۹۹، ص ۲۸-۳۰).

یکی از خدمات کتابخانه‌های عمومی برای ترویج عدالت اجتماعی که بسیار موفق بوده، توسعه مهارت‌های خواندن و سوادآموزی بوده است. ممکن است کمیت و کیفیت اجرای این خدمات -که به صورت رسمی و توسط مقامات و سازمان‌های محلی و دولتی در نقاط مختلف شهری برگزار می‌شود- متغیر باشد و آن‌طور که شایسته است نیازها را برطرف نکند و خدمات یکسانی ارائه ندهد. در چنین موقعیتی، کتابخانه‌های عمومی قادرند با ورود به این حیطه، نابرابری موجود را رفع کنند و با آموزش‌های خود به‌صورت غیررسمی، افراد بیشتری را از این خدمات بهره‌مند سازند (Vincent, 2012).

1. equalizer

در برخی از پژوهش‌های داخلی از جمله عزیزخانی، سپهر، میرحسینی و غفاری (۱۴۰۱) الگویی بومی برای نقش‌آفرینی کتابخانه‌های عمومی برای توسعه عدالت اجتماعی ارائه شده است. البته باید در نظر داشت عوامل مختلفی از جمله عوامل شناختی (Chiu & Chow, 2010)، انگیزشی (Johnson, 2012)، حرفه‌ای و تخصصی (Vincent, 2012)، فرهنگی (Audunson et al., 2019)، و عوامل ارتباطی و مدیریتی (Dadlani, 2016) در این نقش‌آفرینی اثرگذار خواهند بود. خادمی‌زاده و همکاران (۱۴۰۰) نیز در مطالعه خود اشاره کرده‌اند که چشم‌انداز حوزه عمومی مدنظر یورگن هابرماس (۱۹۸۹) در کتابخانه‌های عمومی می‌تواند ضمن مشروعیت‌بخشی به مسائل و امور اجتماعی، به عنوان روشی مؤثر برای بیان ارزش‌ها و جایگاه سیاسی و اجتماعی کتابخانه‌ها تلقی و به ترویج عدالت اجتماعی در جامعه منجر شود. در نهایت، وینسنت (۲۰۱۲) اذعان می‌کند کتابخانه‌ها همچنین با پشتیبانی از گروه‌های به حاشیه رانده شده، مانند پناهندگان و پناهجویان، به جامعه‌ای گسترده‌تر پیوند خواهند داشت. این مکان‌ها، نقش مهمی در توسعه جامعه باسواد به واسطه حمایت از خواندن، ارتقای سواد مالی و گسترش سواد فناوری اطلاعات دارند. نقش بارز کتابخانه‌ها را در ارائه اطلاعات به منظور امکان انتخاب آگاهانه شهروندان نباید نادیده گرفت. نقشی که خواندن و یادگیری در پیشرفت و سعادت ملت ایفا می‌کند، انکارناپذیر است. در کل، ارائه خدمات کتابخانه‌های عمومی با این ویژگی‌ها می‌تواند موجب توسعه و ترویج عدالت اجتماعی شود.

کتابخانه‌های عمومی و توسعه سرمایه اجتماعی

سرمایه اجتماعی^۱، حاصل انباشت منابع بالقوه یا بالفعلی است که مربوط به مالکیت یک شبکه بادوام از روابط کم‌ویش نهادینه شده در بین افرادی است که با عضویت در یک گروه ایجاد می‌شود (Bourdieu, 1985, 248). از دیدگاه ویتتر^۲ (۲۰۰۰) سرمایه اجتماعی، به ارتباطات و مشارکت اعضای یک سازمان می‌پردازد و می‌تواند ابزاری برای دستیابی به سرمایه‌های اقتصادی باشد.

نتایج مطالعات نشان می‌دهد کتابخانه‌های عمومی می‌توانند نقش بارزی در افزایش و تولید سرمایه اجتماعی داشته باشند. مطالعات متعددی که گولدینگ^۳ (۲۰۰۴)، هیلنبراند^۴ (۲۰۰۵)، وارهیم (۲۰۰۷)، جانسون (۲۰۱۲)، اسوندسون^۵ (۲۰۱۳) و چن و که^۶ (۲۰۱۷) انجام داده‌اند، تأییدی بر این ادعاست. ایجاد سرمایه اجتماعی در کتابخانه‌ها با روش‌هایی در ارتباط و تعامل است که در آن نیازهای مختلف در

1. social capital
2. Winter
3. Goulding
4. Hillenbrand
5. Svendsen
6. Chen & Ke

نظر گرفته می‌شود و شامل توانایی کتابخانه در تأمین فضای مشترک برای گروه‌های مختلف سنی، قومی، جسمی و آموزشی است. کتابخانه‌ها حلقه مهمی در فرایند ارتباطات اجتماعی و در عین حال، عنصری از جامعه هستند که توسط شبکه‌ای از روابط به هم متصل شده‌اند. این نهادها توسعه فرهنگی، ادبی و اطلاعاتی جامعه را رواج می‌دهند. کتابخانه‌های عمومی تعامل، حس برابری و اعتماد ایجاد می‌کنند و به همین دلیل در ایجاد و افزایش سرمایه اجتماعی تأثیر می‌گذارند. کتابخانه یکی به لحاظ خط‌مشی و دیگری به لحاظ فضای کتابخانه‌ای می‌تواند در افزایش سرمایه اجتماعی اثرگذار باشد (Cox, Swinbourne, Pip & Laing, 2000). به طور کلی، کتابخانه‌ها می‌توانند سه راهبرد اصلی را برای ایجاد سرمایه اجتماعی انتخاب کنند: نخست، با ایجاد تعامل با انجمن‌های داوطلبانه و مردم‌نهاد و یافتن راه‌های تسهیل مشارکت در این سازمان‌ها و افزایش مشارکت در فعالیت‌های جوامع محلی؛ دوم، با تأکید و گسترش ظرفیت‌های خود به عنوان محل‌های ملاقات غیررسمی؛ و سوم، با افزایش نقش خود در جامعه به عنوان یکی از مهم‌ترین فراهم‌کنندگان خدمات برای مردم (ابراهیمی، ۱۳۹۰). کتابخانه‌ها با فراهم‌آوری امکان برقراری جلسات ملاقات و گردهمایی‌های سیاسی و فرهنگی، ظرفیت و پتانسیل بالایی در تبادل و ارتقای فرهنگی افراد جامعه دارند. در نتیجه، قادراند در ایجاد و افزایش سرمایه اجتماعی نقش مثبتی داشته باشند (میرحسینی، پاکدامن و نفری زاویه، ۱۳۹۸).

این واقعیت که کتابخانه‌ها می‌توانند فضای عمومی خود را به جامعه محلی ارائه دهند، ارتقای سرمایه اجتماعی جوامع را تسهیل می‌کند (Materska, 2017, 77). پس می‌توان گفت کتابخانه‌های عمومی قادرند به عنوان سنگ‌بنای سرمایه اجتماعی عمل کنند. بی‌تردید کتابخانه‌ها می‌توانند به بهبود کیفیت زندگی مردم در جوامع محلی - در ابعاد مختلف مرتبط با سرمایه اجتماعی - با روش‌های زیر کمک کنند:

- حذف نابرابری‌های اجتماعی، با اطمینان از دسترسی به اطلاعات در اشکال مختلف
- ارائه خدمات شخصی‌سازی شده به کسانی که دچار محرومیت‌های مختلف اجتماعی هستند؛ (سالمدان، بیکاران، معلولان و ...)
- توسعه نگرش‌های مدنی، برانگیختن فعالیت‌های اجتماعی، و ترویج و توسعه جامعه مدنی؛
- ایجاد هویت محلی و منطقه‌ای از طریق فعالیت‌هایی که به حفظ میراث گذشته، سنت و آداب و رسوم جوامع محلی کمک می‌کند (Wojciechowska, 2021).

کتابداران کتابخانه‌های عمومی می‌توانند از طریق ارتقای سرمایه‌های اجتماعی در بین خود، به بالاترین میزان خلاقیت و کارآیی سازمانی دست یابند؛ چراکه تقویت روحیه خلاقیت و نوآوری در میان کتابداران می‌تواند زمینه‌ساز ارائه خدمات جدید و مفید به مراجعان کتابخانه‌ها شود (رحیمی، سهیلی و صادقیان، ۱۴۰۰). بنابراین چالش کتابداران این است که دسترسی خود را از فعالیت‌های دم دستی کتابداری فراتر ببرند و به آموزش و آگاه‌ساختن تک‌تک شهروندان و به تلاش آگاهانه جهت افزایش سرمایه اجتماعی برای تمام اجتماعات و جوامع بپردازند (Kranich, 2001).

کتابخانه‌های عمومی و بالابردن مشارکت اجتماعی

از دیدگاه سانگ و هپ‌ورث^۱ (۲۰۱۳) منظور از مشارکت اجتماعی^۲، مشارکت دادن مردم در تصمیمات اجتماعی است. راجرز و رابینسون^۳ (۲۰۰۴) معتقدند مشارکت اجتماعی^۴ رویکردهای مختلفی دارد و به‌موجب آن، نهادهایی که خدمات عمومی به شهروندان ارائه می‌دهند، این امکان را فراهم می‌آورند که نظرات مخاطبان و در کل، شهروندان را برای نیازهای خاص خود جویا شوند. این‌ها ممکن است از تشویق مردم به اظهارنظر در تعیین اولویت‌های جامعه گرفته تا به اشتراک گذاشتن دیدگاه‌های آنان در رابطه با خدمات، متغیر باشد.

در داخل کشور، مطالعات محدودی در حیطه مشارکت اجتماعی کتابخانه‌های عمومی انجام شده است. یکی از این مطالعات، پژوهش **قریشی و ساعی** (۱۳۹۳) است. طبق یافته‌های این پژوهش، با توجه به اهمیت مشارکت اجتماعی در توسعه فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جامعه، کتابداران به دلیل ارتباط با قشر وسیعی از دانشجویان، استادان، روشنفکران و عامه مردم، می‌توانند نقشی اساسی ایفا نمایند. در دیگر مطالعه موجود در کشور، **سیفی، فغانی و حبیبی** (۱۴۰۰) به این نتیجه دست یافتند که تعلق، تعهد، اصالت، تعامل، پایداری، انعطاف‌پذیری و مرتبط‌بودن، هفت عنصر اساسی در مشارکت اجتماعی کتابخانه‌های عمومی است. از سوی دیگر، عواملی همچون سیاست‌ها و خط‌مشی‌ها، نگرش، نیروی انسانی، فضا، زمان، خدمات و تعامل، عوامل اساسی مؤثر در کمبود مشارکت اجتماعی تلقی می‌شود.

اما مرور و تحلیل این مطالعات در خارج از کشور حاکی از آن است که مشارکت اجتماعی موجب جلوگیری از محرومیت و طرد اجتماعی (Stilwell, 2006; Birdi, Wilson & Cocker, 2008; Vincent, 2009)، ترویج مردم‌سالاری (Kranich, 2005)، و کمک به سرمایه‌های اجتماعی، انسانی و فرهنگی

1. Sung & Hepworth
2. community engagement
3. Rogers & Robinson
4. community engagement

می‌شود (Hillenbrand, 2005; Hart, 2007; Goulding, 2008). خدمات ارائه‌شده می‌تواند مشارکت اجتماعی را در سطوح گسترده‌تر و عمیق‌تری به خود جلب نماید (Hart, 2007; Mehra & Srinivasan, 2007; Goulding, 2009).

ویلینگهام^۱ (۲۰۰۸) که در مورد نقش کتابخانه‌های عمومی به عنوان عوامل مدنی تحقیق کرده است، بیان می‌کند کتابخانه‌های عمومی به سه روش به مشارکت اجتماعی می‌پردازند:

- ضمن آشنایی مردم با یکدیگر، روابطی برقرار می‌شود تا از طریق گروه‌های کاری مدنی، اعتماد به نفس عمومی برای رفع مشکلات آتی جامعه ایجاد شود. افراد با برقراری این ارتباطات غیررسمی، سهم مشارکت و تصمیم‌گیری‌شان در اجتماع افزایش می‌یابد؛

- مشارکت اجتماعی به مردم می‌آموزد که چگونه با دیگران همکاری داشته باشند. این مشارکت، توانایی جامعه را در ایجاد اراده سیاسی برای مقابله با مشکلات آینده خود تقویت می‌کند. در واقع، ماهیت کتابخانه از یک مکان علمی و محلی به جایی نظیر «اتاق نشیمن محله‌آ» یا «ایوان جلوی خانه‌آ» تغییر کرده و در حکم مکانی است که همه افراد جامعه می‌توانند با هر کسی در آنجا جمع شوند و ارتباط برقرار کنند (Jordan, 2003). برای تبدیل شدن به یک اتاق نشیمن محله، درب کتابخانه عمومی باید به عنوان فضایی برای تجارب متنوع اجتماع گشوده شود؛ هرچند برخی از این تجربیات ممکن است منفی باشد (برای مثال کارکنان ممکن است با موضوعات بی‌خانمانی، کودکان بدسرپرست و رفتارهای ناشایست روبه رو شوند) اما فواید باز و آزاد بودن کتابخانه‌های عمومی، برای همه، و فضای فراگیر برای اجتماع، از این چالش‌ها فراتر و بالاتر است.

- تأثیر وجود کتابخانه عمومی را تقریباً می‌توان در سراسر جوامع مشاهده کرد؛ از یک شهر کوچک گرفته تا یک شهر بزرگ. کتابخانه‌ها محل تجمع بعدازظهر شهروندان یا دقیقاً به مانند کافی‌شاپ، محلی برای اجتماع صبح‌گاهی هستند (Willingham, 2008).

1. Willingham
2. neighborhood living room
3. front porch

وجود کتابخانه عمومی در یک فضا یا محل، می‌تواند آن محل را به لحاظ فیزیکی دگرگون و در عین حال ارزشمند کند. کتابخانه می‌تواند با تشویق شبکه‌های اجتماعی و توسعه فناوری، سرمایه‌گذاری و توسعه بیشتری را به خود جلب کند. ارزیابی برنامه‌های کتابخانه‌های اجتماعی و اثرگذاری مثبت بر ادراک و ذهنیت افراد غیرکاربر، بهره‌مندی از توسعه نیروی کار، تقویت مشارکت‌های

مختلف موجود و تقویت نقش کتابخانه به عنوان مراکز یادگیری و مهارت‌های مبتنی بر جامعه، ارزش مشارکت اجتماعی کتابخانه‌ها را برجسته تر نشان می‌دهد (Museums, Libraries and Archives Council, 2010).

بر این اساس، برخی از پژوهشگران از جمله سانگ و هپورث (۲۰۱۳) و بلکبورن^۱ (۲۰۱۹) مدل‌هایی چندبعدی از مشارکت اجتماعی کتابخانه‌های عمومی پیشنهاد داده‌اند. درکل، می‌توان اذعان داشت کتابخانه‌های عمومی با تسهیل برقراری شرایط گفت‌وگو و مشاوره رایگان و ارائه منابع مورد نیاز، همواره در مشارکت اجتماعی جوامع در حال تغییر، سهمیم هستند. کتابخانه‌های عمومی با رهبری و مدیریت انجمن‌ها، شرکت در فعالیت‌های ضد خشونت^۲، انجام گفت‌وگوهای سازنده با مقامات و متولیان جوامع و فراهم‌آوری فضایی امن برای شهروندان، به مشارکت اجتماعی کمک کنند (American Library Association, 2022).

در پایان باید خاطر نشان کرد که به منظور رفع چالش‌ها برای توسعه‌ی مشارکت اجتماعی در کتابخانه‌ها لازم است تا دو مورد در نظر گرفته شود: ۱. زیرساخت اجتماعی کتابخانه‌های عمومی؛ یعنی شرایطی که کتابخانه‌های عمومی را نسبت به ایفای نقش اجتماعی آن‌ها، تشویق یا دلسرد می‌کند. ۲. شیوه‌های اجتماعی؛ یعنی اقداماتی که کتابخانه‌های عمومی می‌توانند برای ارتقای مشارکت اجتماعی انجام دهند (Coward, McClay & Garrid, 2018).

کتابخانه‌های عمومی و ارتقای تاب‌آوری اجتماعی

مقصود از تاب‌آوری^۳، سازگاری مثبت فرد در واکنش به شرایط ناگوار است (Waller, 2001). در واقع، تاب‌آوری توانایی جامعه برای تقویت واکنش خود برای مقابله با بحران‌ها یا اختلالات تعریف می‌شود (Colten, Kates & Laska, 2008). هدف تاب‌آوری، بهبود توانایی جامعه برای پیش‌بینی تهدیدها، کاهش آسیب‌پذیری در برابر رویدادهای مخاطره‌آمیز و واکنش به آن رویدادها، و بازبانی شرایط نرمال در صورت وقوع حادثه است (Longstaff, Armstrong, Perrin, Parker & Hidek, 2010). تاب‌آوری باعث می‌شود افراد در شرایط دشوار و با وجود عوامل خطر، از ظرفیت‌های خود برای دستیابی به موفقیت استفاده کنند و بر چالش‌ها غلبه نمایند (Agaibi & Wilson, 2005).

مفهوم تاب‌آوری را سال ۱۹۷۳ هولینگ^۴ (که از او به عنوان پدر تاب‌آوری یاد می‌شود)، به عنوان یک اصطلاح توصیفی در اکولوژی معرفی کرد و استفاده از این

1. Blackburn
2. anti-violence activities
3. resilience
4. Holling

مفهوم به‌طور گسترده در زمینه‌های علمی مختلفی مانند مدیریت بلایای طبیعی، روانشناسی و اکولوژی تأثیرگذار شد (Karrholm, Nylund & Paulina, 2014). اصطلاح تاب‌آوری اجتماعی^۱ را اولین بار ادگر^۲ (۲۰۰۰) مطرح نمود (پرتوی، بهزادفر، شیرانی، ۱۳۹۵). تاب‌آوری اجتماعی بیان می‌کند افراد، گروه‌ها، سازمان‌ها و نهادها با چه سرعتی به شوک‌های بیرونی یا داخلی واکنش نشان می‌دهند و چه مدت زمانی طول می‌کشد تا آن جامعه به حالت عادی پس از شوک بازگردد. به عبارت دیگر، جامعه تاب‌آور، جامعه‌ای است که می‌تواند پس از یک رویداد به حالت عادی بازگردد، البته ممکن است که این بازگشت دقیقاً به حالت قبلی نباشد، در عوض ممکن است که یک عملکرد جدید و مطلوب ایجاد کند (Carpenter, 2015).

به این ترتیب، تاب‌آوری یک دغدغه راهبردی برای هر جامعه محسوب می‌شود که مایل به مقابله با چالش‌های ناشی از تغییرات آب‌وهوایی، انرژی و امنیت غذایی، از دست‌دادن تنوع زیستی و هرگونه بلایای احتمالی مرتبط است. همان‌طور که تاب‌آوری، مفهومی ضروری و حیاتی برای این جوامع است؛ بنابراین، می‌توان گفت مفهوم تاب‌آوری اجتماعی، برای کتابخانه‌های عمومی نیز - که همواره نقش خدمت‌رسانی به جامعه را بر عهده داشته‌اند - می‌تواند مدنظر قرار گیرد و نقش‌های خاص خود را ایفا نماید (Grace & Sen, 2013).

مرور متون مختلف نشان می‌دهد نقش کتابخانه‌های عمومی در ارتقای تاب‌آوری اجتماعی، یکی از انواع نقش‌های متصور برای کتابخانه‌های عمومی است که در داخل کشور مطالعات بیشتری در این زمینه نسبت به سایر نقش‌ها انجام گرفته است. یافته‌های یکی از این مطالعات، برای یک کتابخانه تاب‌آور، ویژگی‌هایی از جمله تنوع، تغییرپذیری، پذیرش متغیرهای آرام، بازخوردهای فشرده، سرمایه اجتماعی و ابتکار و... معرفی می‌کند. کتابخانه تاب‌آور به‌عنوان یک تجربه‌سرا، نقطه دسترسی شهروندان به فناوری‌های نوظهور و بستری برای مردمی‌سازی علم و تمرین معرفت‌شناسی مدنی و مکانی برای یادگیری، بازآموزی و مهم‌تر از آن، عبور از آموخته‌های قبلی است (ذاکری، طاهری‌دمنه، ابراهیمی‌درچه، ۱۴۰۱). یافته‌های دیگر پژوهش‌ها نشان می‌دهد هرچه سواد سلامت کتابداران بالاتر رود، میزان تاب‌آوری آنان نیز ارتقا می‌یابد. به همین دلیل، تمرکز بر بهبود روانی کتابداران از طریق افزایش سواد سلامت، و به تبع آن، تاب‌آوری آنان برای دستیابی به دستاوردهای مناسب‌تر، امری مهم خواهد بود (رحیمی، سهیلی، احمدی و رحیمی، ۱۴۰۱). همچنین در پژوهش‌های دیگر، کتابخانه‌های عمومی نقش ویژه‌ای نیز در خلق تاب‌آوری در

1. community resilience
2. Adger

مواجهه با بحران‌های طبیعی از جمله کرونا (محمد اسماعیل و دروگر کلخوران، ۱۴۰۱) و زلزله (پرهام‌نیا و مرادی، ۱۳۹۸) داشته‌اند.

در خارج از کشور نیز تحقیقات مختلفی کتابخانه‌های عمومی را عاملی مؤثر در ارتقای تاب‌آوری جوامع معرفی کرده‌اند (Antonelli, 2008; Varheim, 2016, 2017; Peekhaus, 2018; Young, 2018; Patin, 2020; Alajmi & Albudaiwi, 2021) از میان پژوهش‌های انجام‌شده، آنتونلی (۲۰۰۸) در مطالعه خود درباره جنبش کتابخانه سبز، بیان کرد که کتابخانه‌های عمومی می‌توانند از طریق سه عامل «ساختمان‌ها»، «منابع» و «برنامه‌ها» به افزایش تاب‌آوری و ارتقای پایداری یک جامعه کمک کنند. همچنین، پاتین (۲۰۱۵) نیز بررسی نمود که چگونه یک کتابخانه می‌تواند تاب‌آوری اجتماع را مانند طوفان افزایش دهد. طبق این مطالعه، مشخص شد کتابخانه‌ها می‌توانند کمک بزرگی برای بهبود وضعیت جوامع خود باشند و پس از یک فاجعه، با برنامه‌ها، فعالیت‌ها، اقدامات و آگاهی‌رسانی، به ارتقای تاب‌آوری آن اجتماع کمک نمایند. کتابخانه‌های عمومی با ایجاد قابلیت‌های تطبیقی در جوامع و محل‌ها، می‌توانند ارتباطات متقابل را غنی سازند. در مصاحبه‌هایی که ویل و بیشاپ^۲ (۲۰۱۲) با مدیران این نهادها انجام داد، فرصت‌ها و چالش‌های پیش‌روی این کتابخانه‌ها برای افزایش تاب‌آوری اجتماعی شناسایی شد. آن‌ها دریافتند، کتابخانه‌های عمومی با ایجاد رقابت‌های تطبیقی یک محله، این ارتباطات متقابل را غنی می‌سازند و قادرند با استفاده از اطلاعات و ارتباطات و از طریق فراهم‌نمودن دسترسی به اینترنت و در دسترس قرار دادن رایانه، به این امر کمک کنند.

از سوی دیگر، گریس و سن (۲۰۱۳) در پژوهش خود اشاره کردند، کتابخانه‌های عمومی می‌توانند از آگاهی موقعیتی^۳ برای در نظر گرفتن تاب‌آوری اجتماعی استفاده نمایند. آن‌ها به پاسخ این پرسش که کتابخانه‌های عمومی چگونه می‌توانند تاب‌آوری اجتماعات را از طریق بررسی شیوه‌های کاری روزمره، مهار کنند و ارتقا دهند، پرداختند و اذعان داشتند که کتابخانه‌های عمومی قادرند به ارتقای توسعه اقتصادی، سرمایه اجتماعی، شایستگی‌های اجتماعی و بهبود اطلاعات و ارتباطات کمک کنند و با بالابردن سواد زیست‌محیطی و سواد پایداری، تاب‌آوری اجتماع را بهبود بخشند.

1. The green library movement
2. Veil & Bishop
3. situational awareness
4. Expect More: Demanding Better Libraries for Today's World

کتابخانه‌های عمومی و اجتماع‌سازی

لنکس (۲۰۱۲) در کتاب «انتظار بیشتر: تقاضای کتابخانه‌های بهتر برای دنیای امروز»^۴ می‌گوید کتابخانه‌های بد «مجموعه» می‌سازند، کتابخانه‌های خوب «خدمات» ارائه

می‌دهند و کتابخانه‌های عالی «اجتماع‌سازی»^۱ می‌کنند. به این ترتیب، قابلیت و توان اجتماع‌سازی از جمله ارزنده‌ترین ویژگی‌های هر کتابخانه عمومی محسوب می‌شود. لذا، کتابخانه عمومی نه تنها به‌عنوان مکانی برای امانت‌گرفتن یا خواندن کتاب، یا حتی برای دسترسی به مواد دیجیتال است، بلکه باید به‌عنوان یک منبع کلیدی و اساسی محسوب می‌شود که می‌تواند به مثابه مکانی برای رویدادهای جامعه و یک نقطه دسترسی افراد شود و ارتباط لازم بین مردم را با جوامع محلی خود و پیوند جوامع با جامعه گسترده‌تر را فراهم‌سازد (Goulding, 2009).

در سال ۲۰۱۴ مؤسسه کتابخانه هلند^۲ کتابی با عنوان «کتابخانه آینده: پیوند دانش، تماس و فرهنگ» نوشته کوهن و همکاران، در مورد آینده کتابخانه‌های عمومی منتشر کرد. این کتاب به اهمیت «مجموعه کمتر» و «ارتباط بیشتر» در کتابخانه‌های نسل آینده تأکید می‌کند. مجموعه کمتر به معنای کتاب‌های فیزیکی کمتر و منظور از ارتباط بیشتر، چهار روش زیر است:

- ارتباط بین مردم و اطلاعات: کتابخانه به‌عنوان درگاه دانش^۳؛
- ارتباط بین خود مردم: کتابخانه به‌عنوان یک پلتفرم^۴؛
- ارتباط بین درون و بیرون جامعه: کتابخانه به‌عنوان قلب جامعه^۵؛
- ارتباط بین منابع اطلاعاتی: اطلاعات در بافت^۶

به این ترتیب، کتابخانه‌های عمومی باید بر ایجاد، تحریک و تسهیل ارتباطات ارزشمند تمرکز کنند. این امر با روش‌های مختلف قابل دستیابی است که یکی از آن‌ها اجتماع‌سازی^۷ است (Polderman, van Duijnhoven, School & Huysmans, 2015). اجتماع‌سازی یکی از شیوه‌هایی است که به ایجاد و تقویت اجتماعات در میان افراد یک منطقه، با نیازها یا علایق مشترک، در زمینه‌هایی مانند سازماندهی اجتماعی، کار اجتماعی و توسعه اجتماعی می‌انجامد. طیف گسترده‌ای از شیوه‌ها را می‌توان در اجتماع‌سازی استفاده کرد؛ از ایجاد باشگاه‌های کتابخوانی تا تلاش‌هایی در مقیاس بزرگ‌تر مانند برگزاری جشنواره‌های انبوه و پروژه‌های ساخت‌وساز ساختمانی که شامل شرکت‌کنندگان محلی به‌جای پیمانکاران خارجی است. اجتماع‌سازی می‌تواند ابزاری برای زدودن نابرابری‌های اجتماعی و بی‌عدالتی، بالا بردن کیفیت زندگی افراد و رسیدن به رفاه فردی و جمعی و کاهش تأثیرات منفی زندگی افراد به حاشیه رانده شده باشد (Wikipedia, 2022).

رایماکرز^۸ (۲۰۱۴) هشت ویژگی اجتماعات را شامل احساس تعلق، تعامل، روابط و شبکه‌های اجتماعی، ساخت هویت، فراتر رفتن از فرد، کاوش، انسجام و گوش دادن

1. community bulding
2. Dutch Library Institute
- 3 the library as portal to knowledge
- 4 the library as platform
5. the library as societal heart
6. information in context
7. community bulding
8. Raymakers

و گفت‌وگو می‌داند. اسکات (۲۰۱۱) در مقاله خود تشریح می‌کند که کتابخانه‌های عمومی می‌توانند در ۵ جنبه: ۱. نحوه استفاده از کتابخانه به‌عنوان مجرای برای دسترسی به اطلاعات و یادگیری، ۲. تشویق به رعایت عدالت و شمول اجتماعی، ۳. تقویت مشارکت مدنی، ۴. ایجاد پلی برای منابع و مشارکت جامعه و ۵. ارتقای نشاط اقتصادی^۱، به اجتماع‌سازی در جامعه کمک کنند.

کتابخانه‌های عمومی با روش‌های زیر به اجتماع‌سازی می‌پردازند:

- گروه‌های مختلف جامعه از فضا و منابع رایگان موجود در کتابخانه‌های عمومی بهره می‌گیرند؛
- کتابخانه‌ها به مشاغل کوچک کمک می‌کنند؛
- کتابخانه‌ها به افراد در ایام بیکاری کمک می‌کنند و می‌توانند با فراهم آوردن مکانی برای افرادی که در جست‌وجوی شغل هستند، به ارائه خدمات مختلفی مانند برگزاری کارگاه‌ها و کلاس‌های آموزش کارآفرینی و آشنایی با مشاغل خانگی و تقویت مهارت‌آموزی و حرفه‌آموزی، به این افراد در زمان بیکاری‌شان یاری رسانند.
- کتابخانه‌ها به والدین کمک می‌کنند فرزندان خود را در خانه آموزش دهند. همچنین می‌توانند به والدینی که به تازگی وارد یک محل شده‌اند، جهت پیدا کردن منابع مناسب برای مراقبت از فرزندان و آموزش به آن‌ها کمک کنند. آموزش کودک در خانه، بدون پشتیبانی‌های لازم و منابع کافی، ممکن است چالش برانگیز باشد (Linley & Usherwood, 1998)؛
- کتابخانه‌ها دسترسی به اطلاعات بهداشتی، خدمات دولتی و سازمان‌های غیرانتفاعی را فراهم می‌کنند (Oder, 2008)؛
- کتابخانه‌ها، مهاجران و پناهندگان را با منابع مرتبط‌کرده و در ادامه امور به آن‌ها کمک می‌کنند (Gilmore, 2010).
- کتابخانه‌های عمومی در چگونگی ساخت سازه‌های مطلوبی چون هویت ملی، خودباوری، وحدت ملی و اجتناب از غرب‌زدگی در حیطه اجتماع‌سازی اثرگذار هستند (پارسازاده و شقاقی، ۱۳۸۸). در کل، در فرایند اجتماع‌سازی در کتابخانه‌ها و چشم‌انداز و هدف آن، باید از سمت «تأمین منابع» به سوی «افراد» درآیند و سهم واقعی خود را در چشم‌اندازشان به «یادگیری» تغییر دهند (Watson, 2010).
- در حالی که فراهم کردن دسترسی به اطلاعات، هنوز هم یکی از کارکردهای مهم کتابخانه‌های عمومی محسوب می‌شود، اما یک توافق همگانی وجود دارد مبنی بر

1. economic vitality

اینکه کتابخانه عمومی با بهبود برخی از آسیب‌های اجتماعی امروزی، از جمله انزوا، کمبود رفاه، عدم دسترسی و ناتوانی در برقراری تعامل و ارتباط می‌تواند به‌خوبی در اجتماع‌سازی کمک کند (Scott, 2011).

کتابخانه‌های عمومی و مدیریت بحران‌های طبیعی

پس از طوفان‌های سال ۲۰۰۴ و ۲۰۰۵ در ساحل خلیج فارس، توجه به نقش کتابخانه‌های عمومی در مواجهه و مدیریت بحران‌ها و بلایای طبیعی بیشتر شد (Patin, 2020). در سال ۲۰۱۰، آژانس مدیریت اضطراری فدرال ایالات متحده^۱، کتابخانه‌های عمومی را به‌عنوان سازمان‌های اجتماعی ضروری به رسمیت شناخت و این مکان‌ها را برای بلایا و بحران‌ها، به‌عنوان یک منبع جهت تأمین تسهیلات عمومی و ارائه خدمات اجتماعی، از طریق نجات جان افراد، حفظ اموال و تأمین سلامت و ایمنی عمومی، مناسب و حیاتی معرفی نمود (Federal Emergency Management Agency, 2010).

کتابخانه‌ها و کتابداران سهم قابل‌توجهی در فعالیت‌ها و ایجاد آمادگی برای مواجهه با بلایای طبیعی دارند. فادرستون، لایون و رافین^۲ (۲۰۰۸) معتقدند کتابخانه‌ها با انتشار و مدیریت اطلاعات صحیح، کمک در برنامه‌ریزی، حمایت از جامعه و مشارکت با آن، می‌توانند در این امر تأثیرگذار باشند. در این پژوهش بر ارزش روابط مشارکتی بین کتابخانه‌ها و آژانس‌ها و سازمان‌های مدیریت بلایای طبیعی تأکید می‌گردد و صرفاً به نقش ساختمان کتابخانه و مجموعه‌های آن اشاره نمی‌شود. در واقع، می‌توان گفت کتابخانه‌های عمومی قادرند در برنامه‌ریزی برای حل بحران‌ها، با سازمان‌ها و مقامات محلی، مشارکت داشته باشند.

در زمان بحران به‌واسطه بیماری‌های همه‌گیر، بلایای طبیعی یا حوادث ساخته دست‌بشر، مردم دنبال منشأ بحران و نحوه پاسخگویی به آن هستند. در این میان، کتابخانه‌های عمومی می‌توانند نقش بارزی داشته باشند و خدمات شایسته‌ای در جامعه ایفا نمایند. در چنین موقعیت‌هایی کتابخانه‌های عمومی و کتابداران با فراهم‌آوری دسترسی آسان و ارائه سریع اطلاعات معتبر در مورد آنچه افراد باید در مواقع ضروری بدانند و انجام دهند، می‌توانند نقش خود را به‌عنوان منبع اولیه و قابل اعتماد ارائه‌دهنده اطلاعات معتبر تثبیت کنند (Zach, 2011).

یکی از مسائل مهمی که کتابخانه‌ها در زمان حادثه با آن مواجه هستند، اعتبار و صحت اطلاعات موجود است. کتابداران برای مدیریت ارتباطات، با بازیابی اطلاعات درست در وضعیت بحرانی، باید از بروز فاجعه احتمالی دیگری که ممکن است

1. Federal Emergency Management Agency (FEMA)
2. Featherstone, Lyon & Ruffin

رخ دهد، درک درستی داشته باشند. در واقع، هنگامی که فاجعه رخ می‌دهد، ارتباط با مردم و رسانه‌ها ضروری است تا شایعات و اطلاعات غلط کاهش یابد. تعامل کتابخانه و ارتباط آن با مردم و رسانه‌ها می‌تواند اعتبار اطلاعات در زمینه بحران را تأیید نماید (Soehner, Godfrey & Bigler, 2017).

از این رو، حضور کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان یک سازمان فعال در شرایط بحران، نه به معنای تغییر نقش این نوع از کتابخانه‌ها، بلکه به معنای افزودن یک نقش جدید، در راستای رسالت خود به عنوان نهاد اجتماعی است که وظیفه خدمت‌رسانی به عموم افراد و اقشار جامعه را دارد (شکاری، حسین‌زاده و مهدی‌پور، ۱۳۹۹)؛ و با ارائه دسترسی برابر به انواع منابع، خدمات و برنامه‌ها، فضاهای امنی را فراهم و به عنوان پناهگاه در زمان بحران عمل نماید. از بحران‌های طبیعی مانند زمین‌لرزه‌ها، گردبادها، آتش‌سوزی، سیلاب و طوفان‌ها گرفته تا بحران‌هایی اجتماعی، از جمله ناآرامی‌های مدنی و اجتماعی، کتابخانه‌های عمومی می‌توانند به ارائه خدمات و فعالیت‌های پشتیبان‌کننده بپردازند (خادمی‌زاده، فرج‌پهلوی و محمدی، ۱۳۹۹).

در سال‌های اخیر و پس از همه‌گیری ویروس کرونا، کتابخانه‌های عمومی سراسر جهان پا را از خدمات حضوری فراتر نهاده، و با ارائه دورکاری و خدمات غیرحضوری، نقش بارزی در مدیریت این بحران داشته‌اند (میرحسینی، خودکار و فاتحی‌زاده، ۱۴۰۰؛ Noh & Chang, 2020; Belzunegui & Erro-Garcés, 2020; Hornung, 2020).

در پایان می‌توان اذعان داشت، نیاز مهمی که کتابخانه‌های عمومی باید در نظر گیرند، برنامه‌ریزی برای مواجهه با بحران است. برای درک چگونگی واکنش کتابخانه‌ها به بلایا، مهم است بدانیم کتابخانه‌ها چگونه برای آن آماده می‌شوند. در واقع یکی از ضروریات این است که کتابخانه‌ها آمادگی مواجهه با بحران‌های طبیعی را داشته باشند (Patin, 2020) و در صورت رویارویی با چنین حوادثی از آمادگی لازم برخوردار باشند. زیرا این نوع حوادث نیازمند تصمیم‌گیری سریع و اقدام‌های فوری است. لذا مدیران و مسئولین کتابخانه‌های عمومی ضمن توجه بیشتر به این نقش، باید دستورالعمل‌هایی منطبق با شرایط اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی خود تعریف نمایند تا اثرگذاری کتابخانه‌ها بیش از پیش در جامعه احساس شود (خادمی‌زاده، فرج‌پهلوی و محمدی، ۱۳۹۹).

کتابخانه‌های عمومی و کاهش محرومیت‌ها و آسیب‌های اجتماعی

محرومیت اجتماعی مفهومی است که در عصر جدید همواره مورد توجه اندیشمندان اجتماعی، اقتصادی و حتی سیاسی قرار گرفته است. لیکن در دهه‌های ابتدایی قرن بیستم، پس از پیدایش بحث‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی، به صورت مشخص‌تر با طرح مباحث مربوط به دولت رفاه، رفاه اجتماعی و سیاست اجتماعی این مفهوم مورد توجه بیشتر قرار گرفته و ادبیات گسترده‌تری را به خود اختصاص داده است (زرداری، عطاپور و زارع دارابی، ۱۴۰۱). کتابخانه عمومی آئینه تمام‌نمای جامعه‌ای است که در آن قرار دارد و باید مأمّن و پناهگاهی برای همه افراد مشکل‌دار جامعه باشد و به‌عنوان برطرف‌کننده مشکلات و آسیب‌های فردی و اجتماعی، نقش ایفا کند (فدائی، ۱۳۹۲).

محرومیت‌ها و آسیب‌های اجتماعی، ابعاد وسیع و گسترش روزافزونی دارند و می‌توانند به‌طور مستقیم در عملکرد فرد و جامعه اثر بگذارند و صرف‌نظر از زیان‌های اقتصادی، ممکن است که بهداشت جسمی و روانی فرد و جامعه را نیز به خطر بیندازند. آسیب‌های اجتماعی انواع متعددی دارند از جمله: اعتیاد، فحشا، بیکاری، بزهکاری، جنایت، سرقت، کودکان خیابانی، فقر، خودکشی، تکدی‌گری، فرار مغزها و در این میان، برخی آسیب‌های اجتماعی مانند کودک‌آزاری، طلاق، همسرآزاری و فرار از خانه، مرتبط با خانواده است (معتمدی، ۱۳۸۶؛ نقل در: عطایی کردیانی، تجعفری، نوکریزی، آقامحمدیان شهرباف، ۱۳۹۸).

تحلیل متون مورد بررسی نشان می‌دهد کتابخانه‌های عمومی با خدمات و فعالیت‌های خود، جایگاه ویژه‌ای در رفع و جبران آسیب‌های اجتماعی دارند. برای مثال، پژوهشگرانی مانند آنامی^۱ (۲۰۱۲) به کاهش خشونت و تبعیض علیه زنان؛ هالت و هالت^۲ (۲۰۱۵) به مبحث فقر؛ و ماگلتون^۳ (۲۰۱۳)، باروز^۴ (۲۰۱۴) و بولت^۵ (۲۰۱۵) به نقش کتابخانه‌های عمومی در کمک به افراد بی‌خانمان؛ پرداخته‌اند. از سوی دیگر، وارهیم (۲۰۱۱) به جایگاه کتابخانه‌های عمومی در زندگی مهاجران؛ اوپرونک^۶ (۲۰۱۲) به کنترل و کاهش بیکاری؛ مادیمان، دورانی، پاتمن، داچ، لینلی و وینسنت^۷ (۲۰۰۱) به کاهش محرومیت‌های اجتماعی؛ هینس^۸ (۲۰۱۵) به فعالیت‌های کتابخانه‌های عمومی برای بی‌خانمان‌ها، افراد اوتیسم، معتادان و افراد ناتوان؛ و کلی، ریگلمن، کلارا و ناوارو^۹ (۲۰۱۷) نیز به بیان راهکارهای درست و مناسب در خصوص ارائه خدمات مرتبط با شغل، مراقبت و سلامتی، بیماری روانی، بی‌خانمانی و در کل بهبود کیفیت زندگی پرداخته‌اند.

1. Anaeme
2. Holt & Holt
3. Muggleton
4. Barrows
5. Bolt
6. Oyeronke
7. Muddiman, Durrani, Pateman, Dutch, Linley & Vincent
8. Hines
9. Kelley, Riggleman, Clara & Navarro

امروزه با تغییر نقش‌ها و اهداف کتابخانه‌های عمومی، یک ضرورت آشکار برای این دسته از کتابخانه‌ها وجود دارد تا مانند سایر سازمان‌ها و خدمات عمومی، به‌طور جدی به کاهش محرومیت‌ها و رفع آسیب‌های اجتماعی رسیدگی کنند. اگر کتابخانه‌های عمومی بخواهند به این مسأله بپردازند، باید به مراکز اجتماعی فعال، مداخله‌گر و آموزشی و نهادهایی تبدیل شوند که دغدغه آن‌ها برقراری عدالت در اجتماع باشد. برای تحقق این امر می‌توان از راهکارهای بهره‌جست:

- ایجاد استانداردهای خدماتی- اجتماعی و نظارت بر آن‌ها؛
 - اتخاذ راهبردهای تأمین منابع که نیازهای افراد و جوامع محروم و آسیب‌دیده را در اولویت قرار می‌دهد؛
 - بازنگری در نقش کارکنان کتابخانه برای دربرگرفتن یک رویکرد اجتماعی پاسخگو و آموزشی؛
 - تدوین خط‌مشی‌هایی که به نفی و طرد تبعیض و تعصب‌ها می‌پردازد؛
 - هدف قراردادن گروه‌ها و جوامع محروم؛
 - توسعه رویکردهای مبتنی بر اجتماع در کتابخانه که شامل مشاوره و مشارکت با جوامع محلی باشد؛
 - توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات و ایجاد شبکه‌ای که بر نیازهای افراد محروم و آسیب‌دیده تمرکز کند؛
 - بازسازی دیدگاه موجود از کتابخانه عمومی برای پیوند با فرهنگ جوامع محروم و گروه‌های اجتماعی آسیب‌دیده (Muddiman, 2001).
- مرور متون نشان می‌دهد که کتابخانه عمومی با ارائه خدمات و برنامه‌ها و فعالیت‌های جاری، در راستای نقش و دغدغه اجتماعی خود، همواره در کمک به کاهش آسیب‌های اجتماعی پیشتاز بوده است. به همین دلیل، می‌توان از این نهاد به‌عنوان یک سازمان خدماتی، در بهبود وضعیت جامعه بهره‌گرفت.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با روش مرور نظام‌مند و الگوی اوکولی و شابران (۲۰۱۰)، با هدف ارائه تصویری از نقش‌هایی که کتابخانه‌های عمومی در اجتماع ایفا می‌کنند، تدوین شد. بر این اساس، هفت نقش برای کتابخانه‌های عمومی در اجتماع شناسایی شد: ۱. ترویج عدالت اجتماعی، ۲. توسعه سرمایه اجتماعی، ۳. بالا بردن مشارکت اجتماعی، ۴. ارتقای تاب‌آوری اجتماعی، ۵. اجتماع‌سازی، ۶. مدیریت بحران‌های طبیعی و

۷. کاهش محرومیت‌ها و آسیب‌های اجتماعی. همان‌طور که مشاهده می‌شود محققان، نقش و جایگاه اجتماعی ویژه‌ای برای کتابخانه‌های عمومی قائل شده‌اند، تا جایی که حتی از این مکان‌ها به‌عنوان کارگزاران مدنی^۱ (باد، ۲۰۰۷) نیز یاد کرده‌اند.

نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد کتابخانه عمومی می‌تواند در ترویج عدالت اجتماعی مؤثر باشد. توسعه عدالت اجتماعی را می‌توان یکی از نقش‌های پنهان کتابخانه‌های عمومی دانست. این عدالت در کتابخانه‌های عمومی باید شامل برابری و تنوع در منابع، خدمات و خط‌مشی باشد. به‌عبارت دیگر، باید تمرکز این کتابخانه‌ها بر خدمات مبتنی بر نیاز و هدف قراردادن منابع برای کسانی باشد که بیشترین نیاز به آن را دارند. همچنین ارائه خدمات به تمامی اقشار جامعه - از افراد عادی تا شهروندان آسیب‌پذیر و با نیازهای خاص - همه باعث می‌شود تا افراد به یک‌میزان و به‌صورت برابر از خدمات موجود استفاده نمایند. به عبارت دیگر، نقش ارزشمندی که کتابخانه‌های عمومی در اجتماع ایفا می‌کنند، نقش آن در برقراری مأموریت عدالت اجتماعی اطلاعات و ترویج هر چه بیشتر آن است.

افزایش سرمایه اجتماعی، یکی دیگر از نقش‌های اجتماعی کتابخانه‌های عمومی است. این کتابخانه‌ها از طریق گستراندن شبکه ارتباطی بین افراد فرهیخته جامعه و ایجاد اعتماد و ارتباط بین گروه‌های مختلف جامعه، به توسعه ارتباطات مدنی کمک می‌کنند (اسوندسون، ۲۰۱۳). دیدار و ملاقات افراد علاقه‌مند به مباحث گوناگون در گروه‌های سنی مختلف با هم و آشنایی با عقاید و اندیشه‌های یکدیگر، به فهم و درک متقابل و برقراری روابط هدفمند، منجر می‌شود. به این ترتیب، افراد با اعتماد شایسته به هم، دارای روابطی مستحکم خواهند شد که ارزش‌ها و هنجارهای مشترکی را در بردارند؛ ارزش‌هایی که در حس مشترک مسئولیت‌های مدنی منعکس است. در نهایت، نقش کتابخانه‌های عمومی، تولید و توسعه سرمایه اجتماعی در سطح فرد و جامعه را به ارمغان می‌آورد.

بالا بردن مشارکت اجتماعی نیز یکی از نقش‌های اجتماعی کتابخانه‌های عمومی است. کوهی‌رستمی (۱۴۰۰) معتقد است کتابخانه‌های عمومی با ایجاد ارتباط بین شهروندان به تقویت مشارکت آنان و تشویق برای حل مشکلات اجتماعی کمک می‌نمایند. از سوی دیگر، دولت‌ها می‌توانند با برگزاری جلسات و گفت‌وگوهای مختلف، ضمن دخالت دادن افراد در تصمیم‌گیری‌ها، مشروعیت و تأییدیه اقدامات (ویدرشیم و کویزومی، ۲۰۱۶) و برنامه‌های جاری و آینده خود را از رهگذر این مکان‌ها و این جلسات دریافت نمایند. بر این اساس، مردم خود را به‌عنوان

1. civic agents
2. Budd

تصمیم‌گیران سطح خرد و کلان جامعه می‌دانند و زمینه‌های ایجاد حوزه عمومی مد نظر **هابرماس (۱۹۸۹)** فراهم می‌شود.

یافته‌ها نشان می‌دهد کتابخانه‌های عمومی قادرند به ارتقای تاب‌آوری اجتماعی کمک نمایند؛ نقشی که ارتباط نزدیکی نیز با مدیریت بهینه بحران توسط این مکان‌ها دارند. امروزه تاب‌آوری اجتماعی به واسطه نقشی که در ایجاد جوامع توسعه‌یافته دارد، یکی از مسائل مهم ملی در همه اجتماعات محسوب می‌شود؛ لذا همکاری و همیاری تمامی سازمان‌ها از جمله کتابخانه‌های عمومی را می‌طلبد. به این ترتیب، کتابخانه‌های عمومی برای افزایش تاب‌آوری اجتماعات می‌توانند با شناسایی نقش خود در چالش‌ها و بحران‌های اجتماعی، برقراری ارتباط با نهادها و سازمان‌های ذی‌ربط و ارائه خدمات جدید، نقش خود را در تاب‌آوری اجتماع نمایان سازند. در این خصوص **ذاکری، طاهری دمنه و ابراهیمی درچه (۱۴۰۱)** بیان می‌کنند کتابخانه‌های عمومی نباید انرژی خود را بر ایجاد راه‌هایی برای ادامه خدمات معمول و سنتی در آینده متمرکز کنند؛ بلکه باید به دنبال جست‌وجوی راه‌هایی برای سازگاری و انطباق هوشمندانه با تغییرات باشند.

نتایج پژوهش حاضر حاکی از آن است که کتابخانه‌های عمومی می‌توانند به اجتماع‌سازی و ساخت جوامع قدرتمند (**وارهیم، ۲۰۱۱، ص ۵**) یاری رسانند. این مکان‌ها در تسهیل و رفع معضلات فرهنگی و اجتماعی، و با فراهم آوردن مکان‌هایی جهت ارتباطات اجتماعی، همواره به‌عنوان ابزاری برای اجتماع‌سازی مطرح بوده است. در واقع، کتابخانه‌های عمومی باید بر ایجاد، تحریک و تسهیل ارتباطات ارزشمند انسانی تمرکز داشته باشند. بنابراین کتابخانه اجتماع‌ساز، کتابخانه‌ای است که بتواند به فراهم‌آوری فضای مناسبی برای مبادله و گفتگو و ارتباطات اثرگذار در اجتماع کمک‌کند و نقشی اثرگذار در اجتماع داشته باشد. البته باید توجه داشت اجتماع‌سازی هیچگاه با دیدگاه‌ها و رویکردهای سنتی موجود در کتابخانه‌ها اتفاق نمی‌افتد، بلکه لازم است تا نگرشی نوین در ارائه خدمات در دیدگاه مدیران و کتابداران به‌وجود آید (**موحیدیان، ۱۳۹۸**).

یکی دیگر از نقش‌های جدید کتابخانه‌های عمومی در اجتماع، مدیریت بحران‌ها و بلایای طبیعی است. این کتابخانه‌ها می‌توانند در مراحل پیش از بحران، حین بحران و پس از بحران از طریق تشخیص اطلاعات درست از اطلاعات جعلی و برقراری جریان مناسب اطلاعات و در اختیار قرار دادن آن به افرادی که درگیر بحران شده‌اند، نقش محوری داشته باشند. در این زمینه، **یانگ (۲۰۱۸)** معتقد است کتابخانه‌ها در زمان بروز بحران‌های طبیعی، فضایی را ایجاد نمایند که منابع مورد نیاز را تأمین کند و

اطلاعات ضروری را آزادانه و عامدانه در دسترس مردم قرار دهد. با این حال، نتایج برخی مطالعات حاکی از آن است که میزان آمادگی کتابخانه‌ها برای مواجهه با این بلاپای طبیعی در حد ضعیفی قرار دارد (Rattan, 2013; Aziagba & Edet, 2008). کاهش محرومیت‌ها و آسیب‌های اجتماعی و کمک به حل این معضلات، از دیگر نقش‌هایی است که کتابخانه‌های عمومی می‌توانند در اجتماع ایفا کنند. محرومیت‌ها و چالش‌های اجتماعی - که خود را در فقر و تنگدستی اقتصادی، نابرابری در منزلت اجتماعی، فقر فرهنگی، فقر اطلاعاتی و مسائلی از جمله طلاق، بیکاری و نداشتن شغل، بی‌سرپرستی یا بدسرپرستی زنان و عدم‌برخورداری از سلامت و بهداشتی جسمی و روانی نشان می‌دهد - خسارت‌های جبران‌ناپذیری را در مسیر پیشرفت و توسعه جامعه به بار می‌آورد. اما ایجاد پیوند بین کتابخانه و اجتماع و آموزش‌های اساسی در این حوزه، به تسهیل در رفع مشکلات و محرومیت‌زدایی و کاهش آسیب‌های اجتماعی منجر می‌شود. در تأیید این امر، در یکی از مطالعات موجود، مشخص شد کتابخانه‌های روستایی از طریق عواملی همچون عدم بیگانگی اجتماعی، تقویت حس شهروندی، تماس و تعامل اجتماعی و ارتقای رضایت از زندگی، بر کاهش محرومیت اجتماعی اثرگذار خواهد بود (زرذاری، عطاپور و زارع‌داری، ۱۴۰۱).

در پایان باید اذعان داشت کتابخانه‌های عمومی به واسطه ماهیت خود، نقش‌های اجتماعی متعددی را بر عهده دارند. شرط اساسی برای موفقیت در تحقق آن‌ها، درک کامل و جامع از موقعیت کتابخانه‌های عمومی در شبکه اجتماعی محلی است. به عبارت دیگر، برای تحقق این امر، ضروری است کتابخانه‌های عمومی بیش از هر چیز، از مسائلی که در درون جامعه مطرح است، آگاه باشند و با سازماندهی فعالیت‌هایی که به ایجاد فضایی برای ملاقات، توسعه ارتباطات شخصی و ارتباط با اعضا و اقشار مختلف جامعه منجر می‌شود، به ارائه نقش‌های اجتماعی جدید خود و نیز تقویت جایگاه کتابخانه به‌عنوان یک نهاد قابل اتکا و شایسته اعتماد در سطح جامعه کمک کنند. کتابخانه‌های عمومی با ایفای نقش‌هایی که در این پژوهش به آن‌ها اشاره شد، می‌توانند به توسعه اجتماعی بهبود بخشند و عاملی مثبت برای تغییر و تحول جامعه باشند. در این مسیر، امکانات و فعالیت‌ها و برنامه‌های کتابخانه‌ها باید در راستای تامین نیازهای اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جوامع باشد تا به معنای واقعی، جزئی از اجتماع شوند. بنابراین، باید برای غلبه بر مشکلات، با اقدامات فراگیر و با آگاهی‌رسانی مناسب و دانش‌افزایی مخاطب نقش خود را به خوبی ایفا نمایند و با استفاده از منابع انسانی و آموزشی، کیفیت زندگی شهروندان را بهبود بخشند.

منابع

- ابراهیمی، رحمان (۱۳۹۰). بررسی نقش و جایگاه کتابخانه‌های عمومی در افزایش سرمایه اجتماعی شهروندان: مطالعه موردی شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، تهران.
- ابراهیمی، رحمان و او علی‌پور نجمی، سکینه (۱۳۹۲). بررسی کیفی نقش کتابخانه‌های عمومی در ایجاد و ارتقای اعتماد اجتماعی. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع رسانی، ۳ (۲)، ۵۱-۷۲.
- ایفلا (۱۳۹۹). رهنمودهای ایفلا: خدمت کتابخانه عمومی. (فاطمه پازوکی، مریم حسن‌زاده و سکینه قاسم‌پور؛ مترجمان). تهران: چاپار، اساطیر پارسی.
- بهمنی چوب‌بستی، اکبر و سیدین، مهرداد (۱۳۹۷). هوش اجتماعی کتابداران و نقش آن بر ارتقای مسئولیت اجتماعی کتابخانه‌ها: مطالعه موردی کتابخانه‌های عمومی استان مرکزی. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۲۴ (۴)، ۵۹۱-۶۱۲.
- پارسا زاده، احمد و شقاقی، احمد (۱۳۸۸). کتابخانه‌های عمومی و ساخت واقعیت اجتماعی. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۱۵ (۴)، ص ۲۹-۶۰.
- پرتوی، پروین، بهزادفر، مصطفی و شیرانی، زهرا (۱۳۹۵). طراحی شهری و تاب‌آوری اجتماعی. بررسی موردی: محله جلفا اصفهان. نامه معماری و شهرسازی، ۱۷، ص ۱۰۰-۱۱۶.
- پرهام‌نیا، فرشاد و مرادی، محمود (۱۳۹۸). سنجش میزان تاب‌آوری کارکنان کتابخانه‌های عمومی در برابر زلزله: نمونه موردی کارکنان کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه. دانش‌شناسی (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات)، ۱۲ (۴۶)، ص ۱-۱۴.
- پروری، قاسم (۱۳۹۷). نقش کتابخانه‌های عمومی در افزایش روابط اجتماعی و اطلاعات عمومی شهروندان (نمونه موردی کتابخانه عمومی شهرستان چالدران). در: کنفرانس بین‌المللی عمران، معماری و مدیریت توسعه شهری در ایران.
- پشوتنی‌زاده، میترا و سلیمیان، مائده (۱۳۹۷). بررسی میزان اهمیت کتابخانه‌های عمومی شهر اصفهان به مسائل زیست‌محیطی، برنامه‌های اجتماعی مرتبط با بازاریابی سبز و رفتار خرید سبز. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع رسانی، ۸ (۱)، ۲۶۷-۲۸۵.
- خادمی‌زاده، شهناز، شکاری، محمد رضا، نواح، عبدالرضا، هاشمی و اسماعیل، کوهی‌رستمی (۱۴۰۰). بازاندیشی در کارکرد کتابخانه‌های عمومی از منظر حوزه عمومی یورگن هابرماس. مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۳۲ (۲)، ۳-۲۱.

خادمی‌زاده، شهناز، فرج‌پهلوی، عبدالحسین و محمدی، زینب (۱۳۹۹). بررسی میزان آمادگی کتابخانه‌های عمومی ایران در مواجهه با بحران ریزگردها. *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۲۳ (۲)، ص ۱۱۷-۱۳۶.

ذاکری، علی، طاهری‌دمنه، محسن و ابراهیمی‌درچه، الهه (۱۴۰۱). دلالت‌های آینده‌پژوهانه نظریه تاب‌آوری بر کتابخانه‌های عمومی ایران. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*. ۲۸ (۳)، ص ۲۹۲-۳۱۵.

رحیمی، صالح، سهیلی، فرامرز، احمدی، زهرا و رحیمی، فاطمه (۱۴۰۱). رابطه سواد سلامت با میزان تاب‌آوری و سلامت روانی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه. *مدیریت اطلاعات سلامت*، ۱۹ (۱)، ص ۳۵-۴۲.

رحیمی، صالح، سهیلی، فرامرز و صادقیان، سعدی (۱۴۰۰). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی با خلاقیت و کارایی سازمانی در بین کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه. *علوم و فنون مدیریت اطلاعات*، ۷ (۱)، ص ۱۰۱-۱۲۰.

زرداری، سولماز، عطاپور، هاشم و زارع‌داری، سودابه (۱۴۰۱). ارزیابی وضعیت خدمات کتابخانه‌های روستایی استان آذربایجان شرقی و بررسی دیدگاه روستاییان نسبت به نقش کتابخانه‌ها در کاهش محرومیت اجتماعی. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۸ (۲)، ص ۱۷۰-۱۸۸.

سیفی، لیلی، فغانی، الهام و حبیبی، مریم (۱۴۰۰). نقش کتابخانه‌های عمومی در توسعه مشارکت اجتماعی با تأکید بر نتایج پژوهش‌های بین‌المللی. در: *گلنسا گلینی مقدم و عصمت مؤمنی (گردآورندگان)*، مجموعه مقالات همایش مجازی بین‌المللی پروژه ژان‌مونه: نقش کتابخانه‌های عمومی در توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشور ایران با تأکید بر تجارب کشورهای اروپایی، ۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۰، ۱۹ می ۲۰۲۱، (ص ۳۷۷-۴۰۲) تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.

شامبون، فابریس (۱۳۹۶). *نقش اجتماعی کتابخانه‌ها* (محمدرضا مجیدی، مترجم). تهران: چاپار. شکاری، محمدرضا، حسین‌زاده، عباس و مهدی‌پور، بهار (۱۳۹۹). رویارویی با بلایای طبیعی: تحلیلی بر نقش کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان در بحران سیل فروردین ۱۳۹۸ در: احمد شعبانی و منصور کوهی‌رستمی (گردآورندگان)، *کتابخانه‌های عمومی در کرانه کارون و کرخه: مجموعه مقالات و سخنرانی‌های همایش ملی کارکردهای اجتماعی کتابخانه‌های عمومی* (ص ۲۷۱-۲۹۸). تهران: چاپار: نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور: انجمن علمی ارتقای کتابخانه‌های عمومی ایران.

- طالب‌الحق، سمیرا، اصغری، نیلوفر، طالب‌الحق، مسعود و شایسته بقال‌رضازاده، محسن (۱۳۹۷). بررسی ویژگی‌ها و نقاط ضعف کتابخانه‌های عمومی در توسعه فرهنگ اجتماعی شهروندان. در: کنفرانس بین‌المللی میان‌رشته‌ای روسیه و شرق: تعامل در هنر روسیه، مسکو.
- عزیزخانی، رباب، سپهر، فرشته، میرحسینی، زهره و غفاری، سعید (۱۴۰۱). ارائه الگوی نقش آفرینی کتابخانه‌های عمومی در توسعه عدالت اجتماعی. دانش‌شناسی (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات)، ۱۵ (۵۷)، ص ۳۱-۶۱.
- عطایی کردیانی، زینب، تجعفری، معصومه، نوکریزی، محسن و آقامحمدیان شهرباف، حمیدرضا. (۱۳۹۸). اولویت‌بندی و امکان‌سنجی خدمات قابل ارائه در کتابخانه‌های عمومی شهر مشهد در جهت کاهش آسیب اجتماعی طلاق. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۹ (۲)، ۸۸-۱۱۳.
- علی‌جمشیدی، معصومه (۱۳۹۵). بررسی نقش کتابخانه‌های عمومی بر افزایش سواد اطلاعاتی و تعامل اجتماعی شهروندان. در: چهارمین همایش ملی معماری، شهرسازی و پژوهشهای نیازمحور با محوریت تحولات نوین و پژوهشهای کاربردی.
- غفاری قدیر، جلال و شقاقی، مهدی (۱۳۸۹). کتابخانه‌های عمومی و تحلیل کارکردهای اجتماعی آن به‌عنوان نهادی ارتباطی- رسانه‌ای. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۱۶ (۳)، ۳۸-۵.
- فدائی، غلامرضا (۱۳۹۲). از کتابداری و اطلاع‌رسانی تا علم اطلاعات و دانش‌شناسی. تهران: چاپار.
- فدائی، غلامرضا، فیروزآبادی، احمد و ابراهیمی، رحمان (۱۳۹۱). نقش کتابخانه‌های عمومی در افزایش سرمایه اجتماعی: مطالعه موردی شهر تهران. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۱۸ (۲)، ۱۹۷-۲۱۵.
- قریشی، فردین و ساعی، روح‌الله (۱۳۹۳). میزان مشارکت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در بین کارکنان کتابخانه‌های شهر تبریز. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۲۰ (۴)، ص ۶۱۱-۶۲۶.
- کوهی‌رستمی، منصور (۱۴۰۰). بازاندیشی در کتابخانه‌های عمومی: مدل فضایی کتابخانه‌های عمومی. در: کارنامه ایرانی کتابخانه‌های عمومی (جلد نخست) به کوشش احمد شعبانی و قاسم موحدیان. تهران: چاپار.
- محمداسماعیل، صدیقه و دروگر کلخوران، سولماز (۱۴۰۱). خلق تاب‌آوری پویا در مقابله با بحران کرونا در میان کتابداران نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور. دانش‌شناسی (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات)، ۱۵ (۵۷)، ص ۹۰-۱۰۸.

معتمدی، هادی (۱۳۸۶). اولویت‌بندی آسیب‌ها و مسائل اجتماعی در ایران. فصلنامه رفاه اجتماعی، ۶ (۲۴)، ۳۲۷-۳۴۸.

موحدیان، قاسم (۱۳۹۸ آذر، ۲۸). اجتماع‌سازی در کتابخانه‌های عمومی چگونه محقق می‌شود؟ [یادداشت وب‌سایت]. بازیابی شده از: <http://ipla.ir/?p=2195>

موحدیان، قاسم و شعبانی، احمد (۱۳۹۶). شناسایی عوامل اثرگذار بر منزلت اجتماعی حرفه کتابداری. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی. ۲۳ (۲)، ۱۴۹-۱۷۲.

میرحسینی، زهره، خودکار، حسینعلی و او فاتی‌زاده، ندا (۱۴۰۰). بررسی وضعیت دورکاری در کتابخانه‌های عمومی در ایام پاندمی کووید-۱۹. دانش‌شناسی (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات)، ۱۴ (۵۵)، ص ۱۲۱-۱۳۸.

References

Aabo, S., Audunson, R., & Varheim, A. (2010). How do public libraries function as meeting places? *Library & Information Science Research*, 32 (1), 16-26. <https://doi.10.1016/j.lisr.2009.07.008>

Adger, N. (2000). Social and Ecological Resilience: are They Related? *Progress in human geography*, 24 (3), 347-364.

Agaiibi, C. E, Wilson, J. P. (2005). *Trauma, PTSD, and Resilience, A review of the literature. Trauma, Violence*. 6 (3), 195-216.

ALA to FCC (2009). Consider how broadband fosters economic opportunity. *Library Journal* http://www.libraryjournal.com/lj/reviewsreference/856307283/ala_to_fcc_consider_how.html.

cspAlajmi, B. M., & Albudaiwi, D. (2021). Response to COVID-19 pandemic: where do public libraries stand? *Public Library Quarterly*, 40 (6), 540-556.

Ali Jamshidi, M. (2015). Investigating the role of public libraries on increasing information literacy and social interaction of citizens. In: *The 4th National Conference on Architecture, Urban Planning and Needs-oriented Research with a focus on new developments and applied research*. [In Persian]

- American Library Association (ALA)*. (2021). What Is Community Engagement? Available at: <https://www.ala.org/tools/librariestransform/libraries-transforming-communities/engagement> (accessed April 25, 2022)
- Anaeme, F. O. (2012). Reducing gender discrimination and violence against women through library and information services. *Library Philosophy and Practice*.
- Ataee Kordiani, Z., Tajafari, M., Nowkarizi, M., Aghamohammadian Sharbaf, H. R. (2020). Prioritizing and Feasibility Study of the Provided Services in Mashhad Public Libraries to Reduce Divorce. *Library and Information Science Research*, 9 (2), 88-113. [In Persian]
- Antonelli, M. (2008). The green library movement: An overview and beyond. *Electronic Green Journal*, 1 (27).
- Audunson, R. A., Aabo, S., Blomgren, R., Hobohm, H. C., Jochumsen, H., Khosrowjerdi, M., & Varheim, A. V. (2019). Public libraries as public sphere institutions: A comparative study of perceptions of the public library's role in six European countries. *Journal of Documentation*, 75 (6), 1396-1415.
- Aziagba, P., Edet, G. (2008). *Disaster-Control Planning for Academic Libraries in West Africa*. *Journal of Academic Librarianship - JACAD LIBR.* 34. 265-268.
- AzizKhani, R., Sepehr, F., Mirhosseini, Z., & Ghaffari, S. (2022). Provide a role model for public libraries in the development of social justice. *Journal of Knowledge Studies*, 15 (57), 31-61. [In Persian]
- Bahmani, A., Seyedin, S. M. (2019). Social Intelligence of Librarians and its Role in the increase of the Social Responsibility of Libraries: A Case Study of Public Libraries of Markazi Province. *Research on*

Information Science and Public Libraries, 24 (4), 591-612. [In Persian]

- Barrows, P. K. (2014). Serving the needs of homeless library patrons: Legal issues, ethical concerns, and practical approaches. *SLIS Student Research Journal*, 4(2), 1-16.
- Belzunegui-Eraso, A., & Erro-Garcés, A. (2020). Teleworking in the Context of the Covid-19Crisis. *Sustainability*, 12(9), 3662.
- Birdi, B., Wilson, K. & Cocker, J. (2008). The public library, exclusion and empathy: A literature review. *Library Review*, 57 (8), 576–592.
- Black, A. & Hoare, P. (2006). Libraries and the modern world. In A. Black & P. Hoare (Eds.), *The Cambridge history of libraries in Britain and Ireland* (Vol. 3, pp. 7-18). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Blackburn, F. (2017). *Community engagement, cultural competence and two Australian public libraries and Indigenous communities*. *IFLA Journal*, 43(3), 288–301. doi:10.1177/0340035217696320
- Bolt, N. (2015). It takes a village—how public libraries collaborate with community agencies to serve the homeless in the United States. IFLA World Library and Information Congress 2015 81st IFLA General Conference and Assembly.
- Bourdieu, P. (1985). “*The forms of capital*” in: JG. Richardson (ed.), handbook of theory and research for the sociology of education. New York: Greanwood, 241-258.
- Budd, J. (2007). Public library: Leaders and changing society. *Public Library Quarterly*. 26, 3/4, 1-14.
- Bullen, P. & Onyx, J. (1998). Measuring social capital and five communities in NSW. Sydney: university of technology and management alternatives

- Buschman, J. E. (2003). *Dismantling the Public Sphere: Situating and Sustaining Librarianship in the Age of the New Public Philosophy*, Libraries Unlimited, Westport, CT.
- Buschman, J. E. (2005). On libraries and the public sphere. *Library Philosophy & Practice*, 7 (2), 1-8.
- Carpenter, A. (2015). Resilience in the social and physical realms: Lessons from the Gulf Coast. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 14, 290–301. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2014.09.003>.
- Chen, T. T., & Ke, H. R. (2017). Public library as a place and breeding ground of social capital: A case of Singang Library. *Malaysian Journal of Library & Information Science*, 22 (1), 45-58.
- Chiu, M. M., & Chow, B. W. Y. (2010). Culture, motivation, and reading achievement: High school students in 41 countries. *Learning and Individual Differences*, 20 (6), 579-592
- Colten, C. E., Kates, R. W., Laska, S. B. (2008). Three years after Katrina: Lessons for community resilience. *Environment*, 50 (5), 36–47.
- Coward, C., McClay, C., Garrido, M. (2018). *Public Libraries as Platforms for Civic Engagement*. Seattle: Technology & Social Change Group, University of Washington Information School.
- Cox, E., Swinbourne, K., Pip, C., & Laing, S. (2000). *A safe place to go: Libraries and social capital*. Sydney: University of Technology, Sydney, and the State Library of New South Wales.
- Curran, M. (2002) *In Everyone Matters. Delivering Social Justice for Scotland*, Scottish Executive, Edinburgh.
- Dadlani, P. (2016). *Social Justice Concepts and Public Libraries: A Case*

- Study. Perspectives on Libraries as Institutions of Human Rights and Social Justice (Advances in Librarianship, Vol. 41), Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 15-48. <https://doi.org/10.1108>
- Das, M. (1999). Public Libraries and Community Networks: Linking Futures Together? Web Magazine for Information Professionals, 22, Available at: <http://www.ariadne.ac.uk/issue/22/das/>
- Department for Culture, Media and Sport (2008). *Public Library Service Standards*. London: DCMS.
- Ebrahimi, R (2011). The Role of Public Libraries in Increasing Citizen,s Social Capital: The Case Study of Tehran Public libraries. Master's thesis, University of Tehran, Tehran. [In Persian]
- Ebrahimi, R., & Alipur Najmi, S. (2013). Qualitative Study of the Role of Public Libraries in Creating and Increasing Social Trust. *Library and Information Science Research*, 3 (2), 51-72. [In Persian]
- Fadaei, Gh. (2012). From librarianship and information science to information science and Knowledge. Tehran: Chapar. [In Persian]
- Fadaei, G., Firoozabadi, S., Ebrahimi, R. (2012). Role of Public Libraries in Increasing Social Capital: A Case Study of Tehran City. *Research on Information Science and Public Libraries*, 18 (2), 197-215. [In Persian]
- Featherstone, R. M., Lyon, B. J., & Ruffin, A. B. (2008). Library roles in disaster response: an oral history project by the National Library of Medicine. *Journal of the Medical Library Association: JMLA*, 96 (4), 343–350. <https://doi.org/10.3163/1536-5050.96.4.009>.
- FEMA (Federal Emergency Management Agency).
2010) FEMA Recovery Policy. Available at:
<http://www.fema.gov/pdf/government/grant/pa/92533.pdf>

- Ghafari-Ghadir, J., Shaghaghi, M. (2010). Public Libraries and Analysis of Their Social Functions as a Communication-Media Foundation. *Research on Information Science and Public Libraries* 16 (3), 5-38. [In Persian]
- Gilmore, S. (2010). Survey shows: At 7.3 million visits a year, Seattle loves its public libraries. The Seattle Times, July 30. http://seattletimes.nwsourc.com/html/localnews/2012490850_library31m.html
- Ghoreishi, F., Saei, R. (2013). The amount of social participation and factors affecting it among library staff in Tabriz city. *Information Research and Public Libraries*, 20 (4), 626-611. [In Persian]
- Golten, E. (2019). Public Libraries as Place and Space – New Services, New Visibility.
- Goulding, A. (2008). Libraries and cultural capital. *Journal of Librarianship and Information Science*, 40 (4), 235–237.
- Goulding, A. (2009). Engaging with community engagement: Public libraries and citizen involvement. *New Library World*. 110 (1/2), 37-51. <https://doi.10.1108/03074800910928577>
- Grace, D., & Sen, B. (2013). *Community Resilience and the Role of the Public Library*. *Library Trends*, 61(3), 513–541. <https://doi:10.1353/lib.2013.0008>
- Habermas, J. (1989). *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. MIT Press, Cambridge, MA.
- Hart, G. (2007). Social capital: A fresh vision for public libraries in South Africa? *South African Journal of Libraries and Information Science*, 73 (1), 14–24.

- Hillenbrand, C. (2005). Public libraries as developers of social capital. *Australasian Public Libraries and Information Service*, 18 (1), 4–12. <https://b2n.ir/h56858> (accessed May 10, 2022)
- Hines, S. S. (2015). Connecting individuals with social services: The library's role. Retrieved May 28, 2021 from <http://www.ifa.org/files2016/12/28>
- Holling, C. S. (1973). Resilience and stability of ecological systems. *Annual Review of Ecology and Systematics*, 4, 1–23.
- Holt, G. E., & Holt, L. E. (2015). Library card campaigns and sustaining service: How do public libraries best serve poor children? *Public Library Quarterly*, 34(3), 270-278. <https://doi.org/10.1080/01616846.2015.1069684>
- Hornung, E. (2020). Coping with COVID-19 Challenges: Experiences of a Solo Librarian in Ireland. *International Information & Library Review*, 1-2., 327-328.
- IFLA (2020). IFLA guidelines: Public library service (Fatemeh Pazouki, Maryam HassanZadeh, Sakineh Ghasempour, Trans.). Tehran: Chapar. [In Persian]
- Johnson, C. A (2012). How do public libraries create social capital? An analysis of interactions between library staff and patrons. *Library and Information Science Research*, 34 (1), 52-62
- Jordan, A. (2003). Seattle uses branch library as a tool for community renewal. In: *Community renewal through municipal investment: A handbook for citizens and public officials*, ed. R. L. Kemp, 187–91. North Carolina: McFarland and Company.
- Karrholm, M., Nylund, K., Paulina, P. P. (2014). Spatial resilience and urban planning: Addressing the interdependence of urban retail areas. *Cities*. 36. 121–130. 10.1016/j.cities.2012.10.012.

- Kelley, A., Riggleman, K., Clara, I., & Navarro, A. E. (2017). Determining the need for social work practice in a public library. *Journal of Community Practice*, 25 (1), 112-125. <https://doi.org/10.1080/10705422.2016.1269380>
- Khademizadeh, S., Shekari, M., Navah, A., Hashemi, E., & Koochi Rostami, M. (2021). Rethinking Functioning of Public Libraries from the Perspective of Jürgen Habermas Public Sphere. *Librarianship and Information Organization Studies*, 32(2), 3-21. [In Persian]
- Khademizadeh, S., Farajpahlou, H., & Mohammadi, Z. (2020). Investigating the Readiness of Iranian Public Libraries in Confronting Dust Crisis. *Library and Information Sciences*, 23 (2), 117-136. [In Persian]
- Kranich, N. (2001). Libraries create social capital. *Library journal*. 126. 40-41.
- Kranich, N. (2005). *Libraries & Democracy: The Cornerstones of Library*. Chicago, IL: American Library Association.
- Koochi Rostami, M. (1400). Rethinking public libraries: spatial model of public libraries. Iranian report of public libraries (first volume). By: Ahmad Shabani and Ghasem Movahedian. Tehran: Chapar. [In Persian]
- Lankes, R. D. (2012). *Expect More: Demanding Better Libraries for Today's World*. CreateSpace Independent Publishing Platform, Lexington, K. Y.
- Linley, R., & Usherwood. B. (1998). *New meaures for the new library: A social audit of public libraries*. Comedia, UK: British Library Research and Innovation Center.

- Lo, P., He, M., Liu, Y. (2019). Social inclusion and social capital of the Shanghai Library as a community place for self-improvement, *Library Hi Tech*, 37 (2), 197-218.
- Longstaff, P. H., Armstrong, N. J., Perrin K., Parker, W. M., Hidek, M. A. (2010). Building resilient communities: A preliminary framework for assessment. *Homeland Security Affairs*, 6 (3), 1-23.
- Majidi, A., Zardary, S., Alivand, Z. (2022). Investigating the Relationship between Self-awareness and Job Performance among the Librarians of Public libraries in East Azerbaijan Province. *Research on Information Science and Public Libraries*, 27 (4), 651-678. [In Persian]
- Materska, K. (2017). Społeczna przestrze_n bibliotek publicznych drugiej dekady XXI wieku, in: Ladorucki, J. (Ed.), *Biblioteka Publiczna w Przestrzeni społecznej, Wojew_odzka Biblioteka Publiczna im, Marszałka J_ozefa Piłsudskiego, Ł_od_z*, 69-85.
- McKenzie, K (2010). The Future of the Public Library. *INFO*, 8, 1-23.
- Mehra, B. & Srinivasan, R. (2007). The library-community convergence framework for community action: libraries as catalysts of social change, *Libri*, 57 (3), 123-139. <https://doi:10.1515/libr.2007.123>
- MirHosseini, Z., Khodkar, H. A., & Fatehi zadeh, N. (2022). Investigating teleworking in Public Libraries during the COVID-19 Pandemic. *Journal of Knowledge Studies*, 14 (55), 121-138. [In Persian]
- Mohamadesmaeil, S., & Derogar Kalkhoran, S. (2022). Creating dynamic resilience in dealing with the Corona crisis among the librarians of foundation of public libraries in Iran. *Journal of Knowledge Studies*, 15(57), 91-111. [In Persian]

- Movahedian, Gh. (December, 22, 2018). How is community building realized in public libraries? [website note]. Retrieved from: <http://ipla.ir/?p=2195>. [In Persian]
- Morrison, H. (2010). The role of the research library in an emerging global public sphere, *LIBER Annual Conference, Aarhus University, Denmark*, June 29. <https://b2n.ir/p69146> (accessed March 8, 2022)
- Motamedi, H. (2007). To Make Priority of Social Problems in Iran. *Social Welfare Quarterly*. 6 (24), 327-348. [In Persian]
- Movahedian, G., Shabani, A. (2017). Factors Affecting the Social Status of the Library Profession: A Qualitative Investigation. *Research on Information Science and Public Libraries*, 23 (2), 149-172. [In Persian]
- Muddiman, D., Durrani, S., Pateman, J., Dutch, M., Linley, R. & Vincent, J. (2001). Open to All? The public library and social exclusion: executive summary. *New Library World*, 102 (4/5), 154-158. <https://doi.org/10.1108/03074800110390626>
- Muggleton, T. H. (2013). Public libraries and difficulties with targeting the homeless. *Library Review*, 62(1/2), 7-18. <https://doi.org/10.1108/00242531311328113>
- Museums, Libraries and Archives Council (2010). Available at: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/247662/0308.pdf
- Noh, Y., & Chang, R. (2020). A Study on the Librarians' Perception of Public Library about the Response to the COVID-19. *Journal of the Korean Society for information Management*, 37(3), 203-220.
- Oder, N. (2008). ULC report details how libraries serve immigrants. *Library Journal*. <http://www.libraryjournal.com/lj/communitypublicservices/860688-276/story.csp>

- Okoli, C., & Schabram, K. (2010). A guide to conducting a systematic literature review of information systems research.
- Oldenburg, R. (1989). *The Great Good Place: Cafés, Coffee Shops, Bookstores, Bars, Hair Salons, and Other Hangouts at the Heart of a Community*. Paragon House, New York.
- Oyeronke, A. (2012). Information as an economic resource: The role of public libraries in Nigeria. *Chinese Librarianship: An International Electronic Journal*, 34, 66-75. Retrieved July 2, 2017 from <http://www.iclc.us/cliej/cl34oyeronke.pdf>
- Patin, B. (2015). Through Hell and High Water: A Librarian's Autoethnography of Community Resilience after Hurricane Katrina. *MediaTropes*, 5 (2), 58-83. Retrieved from <https://mediatropes.com/index.php/Mediatropes/article/view/26419>
- Patin, B. (2020). *Rising Together: Community Resilience and Public Libraries*. A dissertation Doctor of Philosophy, University of Washington.
- Parhamnia, F., Moradi, M. (2019). Assessing the resilience of public library staff against earthquakes: A case study of public library staff of Kermanshah province. *Journal of Knowledge Studies*, 12 (46), 1-14. [In Persian]
- Parsazadeh, A., Shaghghi, M. (2010). Public Libraries and Social Construction of Reality. Research on Information Science and Public Libraries. *Research on Information Science & Public Library*, 15 (4), 29-60. [In Persian]
- Partovi, P., Behzadfar, M., & Shirani, Z. (2016). Urban Design and Social Resiliency Case Study: Jolfa Neighborhood in Isfahan City. *Journal of Architecture and Urban Planning*, 9 (17), 99-116. [In Persian]

- Parvari, Gh. (2017). The role of public libraries in increasing social relations and public information of citizens (a case study of Chaldaran public library). In: *International Conference on Civil Engineering, Architecture and Urban Development Management in Iran*. [In Persian]
- Pashootanzadeh, M., & Salimiyan, M. (2018). Determining the Importance of Environmental Concerns, Social Plans for Green Marketing and Green Buying Behavior in the Public libraries of Isfahan. *Library and Information Science Research*, 8 (1), 267-285. [In Persian]
- Peekhaus, W. (2018). Seed Libraries: Sowing the Seeds for Community and Public Library Resilience. *The Library Quarterly*, 88(3), 271–285. doi:10.1086/697706
- Polderman, M., H. van Duijnhoven, M.A. Fransje School, and F. Huysmans. (2014). Community Building for Public Libraries in the 21st Century: Examples from the Netherlands. IFLA Public Libraries Satellite Conference, Library of Birminham, UK. August 13. Access to: <https://b2n.ir/s26449>
- Rahimi, S., Soheil, F., & Sadeghian, S. (2021). The Relationship between Social Capital with Organization Creativity and Efficiency among Public Library Staff in Kermanshah. *Sciences and Techniques of Information Management*, 7 (1), 99-120. [In Persian]
- Rahimi, S., Soheili, F., Ahmadi, Z., & Rahimi, F. (2022). Investigating the relationship between health literacy with resilience and mental health of Kermanshah public librarians. *Health Information Management*, 19 (1), 35-42. [In Persian]
- Rattan, P. (2013). Role of Library and Information Centres In Disaster Management. *Library Philosophy and Practice (ejournal)*, 886, 1-11.

<http://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/886>

- Raymakers, T. (2014). *No copy paste. Libraries and communities*, Brabantse Netwerkbibliotheek.
- Richards, P. S., Wiegand, W. A., & Dalbello, M. (2015). *A history of modern librarianship: Constructing the heritage of western cultures*. Santa Barbara, CA: Libraries Unlimit
- Rogers, B., & Robinson, E. (2004). *The benefits of community engagement: A review of the evidence*. London: Home Office and Active Citizenship Centre. Available from: URL: http://www.communities.gov.uk/pub/510/TheBenefitsofCommunityEngagementAreviewoftheevidence_id1502510.pdf
- Scott, R. (2011). The role of public libraries in community building. *Public Library Quarterly*, 30:3, 191-227. <https://doi:10.1080/01616846.2011.599283>
- Seifi, L., Faghani, E., Habibi, M. (1400). The role of public libraries in the development of social participation with emphasis on the results of international research. In: Golensa Galini Moghadam and Esmat Momeni (compilers), *Proceedings of the international virtual conference of the Jean Monnet project: The role of public libraries in the social, economic and cultural development of Iran with an emphasis on the experiences of European countries*, May 29, 1400, May 19, 2021, (p. 377- 402) Tehran: Allameh Tabatabai University. [In Persian]
- Shambon, Fabrice (2016). *The social role of libraries* (Mohammad Reza Majidi, translator). Tehran: Chapar. [In Persian]
- Shekari, M. R., Hosseinzadeh, A., Mehdipour, B. (2019). *Confronting natural disasters: an analysis of the role of public libraries in*

- Khuzestan province in the flood crisis of April 2018, in: Ahmad Shaabani and Mansoor Kohi Rostami (editors), *Public Libraries in the banks of Karun and Karkheh: a collection of articles and lectures of the National Conference on the Social Functions of Public Libraries* (p.p. 271-298). Tehran: Chapar: National Public Libraries Institute: Scientific Association for the Promotion of Public Libraries of Iran. [In Persian]
- Silva, M. (2015). A systematic review of Foresight in Project Management literature. *Procedia Computer Science*, 64, 792-799.
- Soehner, C., Godfrey, I., & Bigler, G. S. (2017). Crisis Communication in Libraries: Opportunity for New Roles in Public Relations. *The Journal of Academic Librarianship*, 43, 267-283.
- Stilwell, C. (2006). Boundless opportunities? Towards an assessment of the usefulness of the concept of social exclusion for the South African public library situation. *Innovation* 32, 1-28.
- Sullivan, M. (2003). The fragile future of public libraries. *Public Libraries*, 42 (5), 303-308.
- Sung, H. Y., Hepworth, M. (2013). Modelling community engagement in public libraries. *Malaysian Journal of Library & Information Science*, 18 (1), 1-13 Available at: <https://dspace.lboro.ac.uk/dspace-jspui/handle/2134/13121>
- Svensden, G. L. H. (2013). Public Libraries as Breeding Grounds for Bonding, Bridging and Institutional Social Capital: The Case of Branch Libraries in Rural Denmark. *Sociologia Ruralis*, 53 (1), 52-73. doi:10.1111/soru.12002
- Talebul Hagh, S., Asghari, N., Talebul Hagh, M., Shaiesteh Baghal Rezazadeh, M. (2017). Examining the features and weaknesses of

- public libraries in the development of citizens' social culture. In: *International Interdisciplinary Conference Russia and the East: Interaction in Russian Art, Moscow*. [In Persian]
- Tammaro, A. M. (2020). COVID 19 and Libraries in Italy. *International Information & Library Review*, 52(3), 216-220.
- Vårheim, A. (2007). Public libraries & social capital: the need for research. *Library & Information Science Research*, 29 (3), 416-428.
- Varheim, A. (2011). Gracious space: Library programming strategies towards immigrants as tools in the creation of social capital. *Library & Information Science Research*, 33 (1), 12-18. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2010.04.005>
- Vårheim, A. (2016). A note on resilience perspectives in public library research: Paths towards research agendas.
- Vårheim, A. (2017). Public libraries, community resilience and social capital. *Information Research*, 2 (1).
- Vårheim, A. (2017). Public libraries, community resilience, and social capital.
- Veil, S. R., Bishop, B. W. (2014). Opportunities and Challenges for Public Libraries to Enhance Community Resilience. *Risk Analysis*, 34 (4), 721-734. <https://doi.org/doi:10.1111/risa.12130>
- Vincent, J. (2009) Inclusion: Training to tackle social exclusion. In: Brine A (ed.) *Handbook of Library Training Practice and Development*. Farnham: Ashgate, pp. 123-146.
- Waller, M A. (2001). Resilience in ecosystemic context: Evolution of the concept. *American Journal of Orthopsychiatry*, 71 (3), 290-297.
- Watson, L. (2010). The future of library as a place of learning: A

- personal perspective. *New Review of Academic Libraries*, 16 (1), 45–56. <https://doi.org/10.1080/13614530903574637>
- Widdersheim, M. M. and Koizumi, M. (2016). Conceptual modelling of the public sphere in public libraries, *Journal of Documentation*, 72 (3), 591-610.
- Wikipedia (2022). Community building. Available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Community_building
- Willingham, T.L. (2008). Libraries as civic agents. *Public Library Quarterly*. 27 (2), 97–110. <https://doi.org/10.1080/01616840802114820>
- Winter, I. (2000). Towards a The Orised Understanibg of Family Life and Social Capital.
- Wojciechowska, M. D. (2021). The role of public libraries in the development of social capital in local communities – a theoretical study. *Library Management*, 42 (3), 184-196. <https://doi.org/10.1108/LM-10-2020-0139>
- Young, E. (2018). The role of public libraries in disasters. *New Visions for Public Affairs*, 10, 31-38.
- Zach, L. (2011). What Do I Do in an Emergency? The Role of Public Libraries in Providing Information during Times of Crisis. *Science & Technology Libraries*, 30 (4), 404-413.
- Zakeri, A., Taheri Demneh, M., Ebrahimi Dorcheh, E. (2022). Future-oriented implications of the resilience theory for Iran's public libraries. *Research on Information Science and Public Libraries*, 28 (3), 292-315. [In Persian]
- Zardari, S., Atapour, H., Zare Darabi, S. (2022). An Assessment of the status of rural libraries services in East Azarbaijan Province and the villagers' viewpoint toward the libraries effect on reduction of social

deprivation. *Research on Information Science and Public Libraries*,
28 (2), 34-52. [In Persian]

Zurinski, S., Osborne, V., Anthoine-Ney, M., & McKenney, J. (2013).
Libraries in the Community: Changing Opportunities. *Maine Policy
Review*, 22 (1), 71 -79.

